Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Bharatiya Vidya Series—Vol. No. 26

SYĀDVĀDAMUKTĀVALĪ

OR

JAINAVIŚEṢATARKA

AND

BHĀVASAPTATIKĀ

By

ŚRĪ YAŚASVATSĀGARA

Critically edited with Introduction

By

S. A. UPADHYAYA

Professor and Head of the Dept. of Sanskrit

Post-Graduate & Research Institute

Bharatiya Vidya Bhavan

1969

BHARATIYA VIDYA BHAVAN

CHOWPATTY: BOMBAY-7

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Bharatiya Vidya Series—Vol. No. 26

SYĀDVĀDAMUKTĀVALĪ

OR

JAINAVIŚEṢATARKA

AND

BHĀVASAPTATIKĀ

By

ŚRĪ YAŚASVATSĀGARA

Critically edited with Introduction

By

S. A. UPADHYAYA

Professor and Head of the Dept. of Sanskrit
Post-Graduate & Research Institute
Bharatiya Vidya Bhavan

1969

BHARATIYA VIDYA BHAVAN

CHOWPATTY: BOMBAY-7

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

FOREWORD

We have great pleasure in publishing the critical editions of the two works of Śrī Yaśasvatsāgara viz. *Syādvādamuktāvalī* (also known as *Jaina viśeṣatarka*) and *Bhāvasaptatikā* prepared by Prof. S. A. Upadhyaya of the Bharatiya Vidya Bhavan's Post-Graduate and Research Institute. The first work deals with the Syādvāda and the two Pramāṇas viz. the *Pratyakṣa* and the *Anumāna*. The second work deals with a few topics of Jyotiṣa like *divasalagna*, *ayanāṁśakaraṇa*. *rātrilagnasādhana*, *natonnatasādhana*, *daśamabhāvasādhana* and *viṁśopaka*. Both these works are critically edited and published for the first time, and we hope that they will prove useful in assessing the literary merits of the well-known Jain author Śrī Yaśasvatsāgara.

Bharatiya Vidya Bhavan,
Bombay-7

J. H. DAVE
Hon. Director.

November 25, 1968

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

PREFACE

This is my first attempt at preparing a critical edition of an unpublished text. After I attended the Seminar on Manuscriptology and Textual Criticism (Bangalore, 1963) at the invitation of the Ministry of Scientific and Cultural Affairs, Government of India, my Guru the late Professor H. D. Velankar, encouraged me to edit these two small works with a view to acquiring some practical training in text-editing. This attempt of mine owes its success to his constant encouragement and untiring guidance.

The MS. of Śrī Yaśasvatsāgara's *Syādvādamuktāvalī* was placed in my hands by the noted Jain Muni Śrī Mṛgendra in 1964. While editing this text, I happened to come across the MS. of another work, viz. *Bhāvasaptatikā*, by the same author. Though conscious of my limitations in the field of Astrology, I ventured to edit this text with a view to bring into light one more work of the author.

I am grateful to Dr. A. N. Upadhye, Dr. A. S. Gopani and Dr. H. C. Bhayani for their valuable suggestions in preparing the edition of these two works, to Dr. V. Raghavan and Dr. Kunjuni Raja for giving me the details of the available MSS. of these works and to Dr. A. D. Pusalkar for his valued co-operation and encouragement.

Thanks are also due to the authorities of the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona, and the Lalbhai Dalpatbhai Bharatiya Samskrit Vidyamandir, Ahmedabad, for kindly making the MSS. available to me.

The authorities of the Bharatiya Vidya Bhavan have always encouraged me in my academic pursuits, and I would be ungrateful if I do not express my sense of profound thanks to them.

October 1, 1968 S. A. UPADHYAYA

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

CONTENTS

Foreword v

Preface vii

Syādvādamuktāvalī or Jainaviśeṣatarka .. .. ..

Introduction 1

Text 13

Bibliography 24

Bhāvasaptatikā

Introduction 26

Text 31

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

SYĀDVĀDAMUKTĀVALĪ
OR
JAINAVIŚEṢATARKA
OF
ŚRĪ YAŚASVATSĀGARA

INTRODUCTION

I. The text of the *Syādvādamuktāvalī* (also known as *Jaina-viśeṣatarka*), which is published here for the first time, is critically edited from the only extant manuscript, bearing no. 736/1899-1915, belonging to the Government Collections of Manuscripts deposited at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.[1]

II. The manuscript comprises three folios, each of the size $10\frac{1}{4}'' \times 4\frac{1}{8}''$. The paper of the manuscript is thin, country-made and yellowish grey in colour. The edges of all the three folios in the manuscript are slightly worn out. Besides three small holes, two slightly bigger holes are found in the upper right hand margin of the first folio. Few letters in the left hand part of the lines 2, 3 and 4 on folio 1 obverse have been rendered undecipherable as a result of three small bits of paper having got stuck fast thereon. On the whole, the condition of the manuscript is fairly good.

The edges of the folios are ruled by a single red line; and the borders of the text are marked by three red lines. The ruling is fairly uneven.

Pages 1*a*, 1*b* and 3*a* have fifteen lines each and page 3*b*, the last page, has only six lines. Each line has 38-41 letters.

---

1. Kapadia, H.R., Cat., Vol. XVIII, Part I, Poona, 1952, p. 11. Herein the details of the MSS. are given as under:
Size—$10\frac{1}{4}$ in. by $4\frac{1}{8}$ in.
Extent—3 folios; 14 to 15 lines to a page; 41 letters to a line.
Description—Country paper thin and grey; Jaina Devanāgarī characters; small, legible and very fair hand-writing, borders ruled in three lines and edges in one, in red ink; edges of the first two foll. slightly worn out; condition good; complete so far as it goes.
Age—Old.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

The text is written in Jaina Devanāgarī characters. In particular, the palaeography of the letters *ṇa*, *tha*, *bha* etc., of the conjunct letters *jja*, *lla*, *stha*, *sta* etc. and of the numerals 4, 7, 9 etc. in Devanāgarī, reveal the characteristics of the Jaina script. The handwriting is small, legible and quite fair.

Folio 1*a* begins with the *bhale* symbol and ends with *prītimavāpa kā* (I. 18*b*); folio 1*b* ends with *pramāṇatvā* (II.5*b*); folio 2*a* ends with *manaḥparyāya* (II. 18*d*); folio 2*b* ends with *pratyabhijñāna* (III. 5*a*) and folio 3*a* ends with *pradiṣṭau* (III. 19*c*). The three *stabaka-s* are spread over 1*a*-1*b*; 1*b*-2*b*; 2*b*-3*b* respectively.

The word *Jainaviśeṣatarkaḥ* in line 2 on page 1*a* is underlined in different ink. The colour of the ink indicates that the underlining is done quite recently probably to facilitate the reference to the title of the work. The manuscript, thus, appears to have been used by more than one person.

At the top of the right hand margin on page 3*b*, the words सं. प्र. ६७ are written. Probably, the present text was one of the many texts copied by the scribe. सं. प्र. may indicate संकीर्णप्रकरण and ६७ may indicate either the running page number or the number of the text in the whole manuscript. There is no evidence in this manuscript to corroborate this conclusion.

On the last page, in a slanting manner, the words इति जैनविश-(शे) षतर्क-ग्रं. 120 (in Gujarati numerals) are written in pencil. The calculation is wrong. The text, as available, is of about 91 *grantha-s*.

III. In the absence of the usual colophon at the end of the text, it is difficult to ascertain the exact date of the manuscript. The condition of the manuscript indicates that it must be at least two hundred years old.

IV. No detail about the scribe is available from the manuscript. The mode of the Devanāgarī characters reveals the scribe to be a Jaina. The corrections in the lines I. 3*b*, I. 19*a*, II. 6*d*; the cancellation of the whole line in II. 25*d*; the wrong spellings viz. *nirāśa* (*sa*) in I. 10*d*, *Śi*(*si*)*te Śi*(*si*)*tam* in II. 6*b*, *mṛtpiṇḍāḥ* (*ḍāḥ*) in II. 11*d*, *satve* (*ttve*) in III. 9*b*, *damu*(*mū*)*nomānayam* in III. 14*a* etc.; the omission of letters in I. 18, I. 24, II. 5, II. 14, III. 12, III. 25; the non-observance of the *parasavarṇaniyama* and indifference to the rules of *saṁdhi* in a few cases, indicate that the scribe lacked professional diligence and care. The last line of the text is, probably, written in great hurry; the scribe leaves out 2½ lines for the readers to supply from the verse occurring earlier; the last line has three letters omitted and is extended in the margin though more than half of the page is just blank. This corroborates the inference that the scribe is a mediocre one.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

V. The author of this work Yaśasvatsāgara (also known as *Jaśvantasāgara*—JSSI para 962) is completely reticent about himself in his works. Details about the date and place of his birth, his childhood and education, his initiation as a monk and about his last days are not available. His works, however, reveal a few traits of his personality.

He belonged to the *Sāgara śākhā*[2] of the *Tapā gaccha*. He was the pupil of Śrī Yaśaḥsāgara.[3]

Jinaratnakośa,[4] while recording the details of the *vārtika* on *Grahalāghava* refers to Yaśasvatsāgara as the pupil of Kalyāṇasāgara, pupil of Cāritrasāgara of the *Tapāgaccha*. The *praśasti* from which the details are incorporated, appears to be incorrect. Elsewhere *Jinaratnakośa*[5] refers to Yaśasvatsāgara as the pupil of Yaśaḥsāgara.

Though belonging to the Śvetāmbara sect, he has discussed only those principles which are accepted by both the Śvetāmbara and Digambara sects. He has not attempted to refute any other school of philosophy.

Being a resident of Gujarat, the author revered, in particular, Śaṅkheśvara-Pārśvanātha. cf. प्रणम्य शंखेश्वरपार्श्वनाथम्... at I. 1; श्रीशंखेश्वरपार्श्वजिनो जयतु at the commencement of his copy of *Kalpasūtra-Kiraṇāvalī*.

Being modest, he refers to his teachers in respectful terms, particularly to Śrī Cāritrasāgara. He considers himself very fortunate in having for his teacher Śrī Cāritrasāgara from whom he acquired 'the three gems' viz. *jñāna, darśana* and *cāritra*. Cf.

चारित्रांशः कलौ भूरि भाग्यभाजां सुदुर्लभः।
असमद्भाग्योदयादाप्तो गुरुश्चारित्रसागरः॥

—JSM I. 88

ददाति सेवया सम्यक् सागरः सागरोद्भवम्।
मया रत्नत्रयं प्राप्तं गुरोश्चारित्रसागरात्॥

—JSM III. 36

The author, being devout, wrote for his own reading and use, the text of *Kalpasūtra* alongwith the commentary *Kiraṇāvalī* (also known as *Kalpavyākhyānapaddhati* or *Kalpakiraṇāvalī*) of Dhar-

2. Of the many *śākhā-s* of the *Tapāgaccha*, viz. *candra, ratna, vijaya, vimala, sāgara, sundara* and *soma*, only three—*vijaya, vimala* and *sāgara* are current to-day.
3. Cf. I. 25 and colophon; II. 25 and colophon; III. 25; JSM I. 89 and colophon; II. 77 and colophon; III. 37 and colophon; IV. 43 and colophon; JS, p. 31, stanza 2 and colophon in the foot-note.
4. P. 113.
5. Pp. 113, 145, 159 (145), 269, 296, 320, 416, 457.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

masāgaragaṇi, the pupil of Hīravijayasūri. The writing was completed on V.S. 1721, Śukla 8, *Śrāvaṇa*. Cf.

प्रणम्य प्रणताशेषवीरं वीरजिनेश्वरम् ।
स्ववाचनकृते कुर्व्वे कल्पव्याख्यानपद्धतिम् ॥[6]

शिष्येण कल्पकिरणावलिनामवृत्ति–
व्याख्यानवाचनकृते च लिपीकृतेयं ।

पीयूषभानुयुगलर्षिमही (1721) मिते (ऽ) ब्दे
शुक्लाष्टमीशुभदिने नभसः श्रियेऽस्तु ॥

श्रीकल्पसूत्रटीकापुस्तं पुण्यार्थमात्मनः पूर्णम् ।
लिखितं यशस्वत्सागरगणिना सुखकारणं कृतिनाम् ॥[7]

He must have studied Logic and Nyāya philosophy. His thorough grasp over Nyāya in particular may well be inferred from his exposition of the tenets of Nyāya in simple but lucid language. His works—*Bhāvasaptatikā, Grahalāghavavārtika* and *Yaśorājapaddhati*—lead us to infer that he also studied Astronomy and Horoscopy.

He has referred to *Karmagrantha*[8], *Kairavākarakaumudī*[9], *Tattvārthasūtra*[10], *Tarkasaṁgraha*[11], *Navatattvagāthā*[12], *Pramāṇanayatattvāloka*[13], *Ratnākarāvatārikā*[14], *Syādvādamañjarī*[15] as well as to Sāmantabhadra[16], Siddhasena Divākara[17], Haribhadra[18] etc. He has also quoted lines from *Anyayogavyavacchedadvātriśikāpadya* (by Hemacandra)[19], *Puṇyadhanakathā*[20], *Prameyaratnakośa*[21], *Vītarāgastotra*[22], *Ṣaḍāvaśyakabhāṣyagāthā*[23] etc. His vast reading, thus, is unambiguously evident.

The author himself has declared his indebtedness to Vādidevasūri. Cf.

स्याद्वादसुखबोधाय प्रक्रियेयं प्रतिष्ठिता ।
विचाराम्बुधिबोधाय देवसूरिवचोनुगा ॥[24]

---

6. Kapadia, H.R., Cat., Vol. XVII, Part II(a), Poona, 1936, p. 103.
7. Ibid, p. 107. Dr. K. P. Jog, (Centre of Advance study in Sanskrit, Poona), who examined this MSS. at my request, writes to me that the MSS. is carefully written in uniform characters. This indicates that the author's handwriting must have been quite good.
8. Cf. JS pp. 14, 19.
9. Cf. JS p. 4.
10. Cf. JS pp. 14, 15.
11. Cf. JS p. 24.
12. Cf. JS pp. 12, 13, 14, 15.
13. Cf. JS pp. 16, 21, 22, 23.
14. Cf. JS p. 28.
15. Cf. JSM IV. 11.
16. Cf. JSM IV. 40.
17. Cf. JSM IV. 39.
18. Cf. JSM III. 5; JS p. 25.
19. Cf. JS p. 26.
20. Cf. JS p. 14.
21. Cf. JS p. 30.
22. Cf. JS p. 27.
23. Cf. JS p. 15.
24. Cf. JSM IV. 44.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अर्हं बीजं भावतश्चाभिवन्द्य सम्यग्विद्यासद्गुरुं मद्गुरुं च।
श्रीमद्देवाचार्यवर्योक्तियुक्त्या स्याद्वादस्य प्रक्रियां वावदामि ॥[25]

His presentation of the subject of Nyāya in the form of poetry reveals him as a poet.

VI. During the forty-one years of his literary carrer Yaśasvatsāgara wrote many works. Fifteen of his works are known to-date. They are:

1. *Grahalāghavavārtika*[26], a commentary on *Grahalāghava* of Gaṇeṣa, composed in V.S. 1760 (= 1704 A.D.).
2. *Jainatarkabhāṣā*, a work in Logic, composed in V.S. 1759 (= 1703 A.D.).
3. *Jainīsaptapadārthī*, an introductory text-book in Nyāya, composed in V.S. 1757 (= 1701 A.D.). *Jinaratnakośa*[27] refers to this work as *Saptapadārthī*. *JSSI*[28] refers to this work as *Jaina Saptapadārthī*. This work has been edited by Muni Himāṁśuvijaya and published from Ujjain in 1934. According to the colophon of the manuscript *ka* printed as foot note no. 1 on p. 31 of the printed edition, the title of the work is *Saptapadārthī*, and the work was composed in V.S. 1758 at Samudayapura during the regin of Jayasiṁha. Probably, the author prefixed the word *jainī* to the title in order to distinguish his work from another homonymous work entitled *Saptapadārthī*, a treatise of the Vaiśeṣika system by Śivāditya, a Hindu writer.
4. *Pramāṇavādārtha*, composed in V.S. 1759 (= 1703 A.D.). According to *JSSI*[29] this work was composed at Saṅgrāmapura during the reign of Jayasiṁha. *Jinaratnakośa*[30], gives the date of this work as V.S. 1758.
5. *Bhāvasaptatikā*, composed in V.S. 1740 (= 1684 A.D.). It deals with Jyotiṣa.
6. *Mānamañjarī*.
7. *Yaśorājapaddhati*, a work on Horoscopy, composed in V.S. 1762 (= 1706 A.D.). *JSSI*[31] refers to this work as *Yaśorājīrājapaddhati*.
8. *Vādasaṁkhyā*.
9. *Vādārthanirupaṇa*.

---

25. Cf. Stanza 1 in the MSS. of *Jainatarkabhāṣā* as quoted in the foot note at JS p. 19.
26. This work is referred to as *Grhalāghava* in JS p. 20. This is, probably, the printer's error.
27. Cf. p. 416.
28. Cf. p. 656, para 962.
29. Ibid.
30. Cf. p. 269.
31. Cf. p. 656, para 962.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

10. *Vicāraṣaṭtriṁśikāvacūri*, composed in V.S. 1721 (= 1665 A.D.). JSSI[32] mentions (1712?) as the doubtful date.

11. *Śabdārthasambandha*, composed in V.S. 1758 (= 1702 A.D.).

12. *Samāsaśobhā*.

13. *Stavanaratna*.

14. *Syādvādamuktāvalī*—This work has been edited (not on critical principles) by Muni Buddhisāgara and published at Ahmedabad in V.S. 1965 (= 1909 A.D.[33]). Muni Buddhisāgara has earned gratitude of all, by bringing into light a work by Yaśasvatsāgara for the first time. The title in the printed book reads *Śrī Jaina Syādvādamuktāvalī*. It is difficult to guess any convincing reason for the addition of the word *jaina* in the title by the editor.

15. *Syādvādamuktāvalī* (or *Jainaviśeṣatarka*), critically edited and published herewith.

The manuscripts of the works bearing nos. 5, 7, 9, 10 and 13 are available in the collection at the Jati Motivijayaji's *upāśraya* at Udayapura and of the works bearing nos. 1, 2, 3, 4, 6, 8, 11, 12 and 14 are in Śrī Vijayadharmalakṣmī Jñāna Mandir at Agra.[34] JSSI[35] refers to only nine works bearing nos. 1, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 13 and 14 and states that the manuscripts of the first eight works are available in the collection of Yati Vivekavijaya at Udayapura. *Jinaratnakośa*[36] records only eight works bearing nos. 1, 2, 3, 4, 5, 7, 14 and 15.

Of these fifteen works, only three works (including the work edited herewith) are published. From the evidence of language and treatment of the subject, the chronological order of these three works may tentatively be fixed as: *Syādvādamuktāvalī* publish- at Ahmedabad in 1909, (2) *Syādvādamuktāvalī* or *Jainaviśeṣatarka*, edited herewith and (3) *Jainī Saptapadārthī*, published at Ujjain, 1934.

Besides, in V.S. 1721, he composed a *praśasti* in five stanzas, after having himself written a manuscript of *Kalpasūtra* with the commentary *Kiraṇāvalī* of Dharmasāgaragaṇi.[37]

---

32. Cf. p. 656, para 962. Prof. Kapadia, H.R. (in his article: *Śrī Yaśasvatsāgara ane Syādvādamuktāvalī* (in Gujarati) published in *Śrī Jaina Satya Prakāśa*, vol. 3, No. 9, p. 327-29) states that it is yet to be decided whether the *avacūri* on *Vicāraṣaṭtriṁśikā* was composed in V.S. 1812 or V.S. 1721. The source of V. S. 1812 is not traceable. Is it a printing mistake for V. S. 1712?
33. The printing of this work is far from satisfactory. Printing mistakes are corrected in the quotations from this text in the article.
34. Cf. JS p. 20.
35. Cf. JSSI p. 656, para 962.
36. Cf. pp. 113, 159 (145), 416, 269, 296, 320, 457 and 145.
37. Cf. Kapadia, H.R., Cat., Vol. XVII, Part II(a), Poona, 1936, pp. 106-7.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

VII. The dates of his works indicate that the period of his literary activities extended from V.S. 1721 to V.S. 1762 (= from 1665 to 1706 A.D.). We may, therefore, infer that the author lived during the latter half of the seventeenth century and the first half of the eighteenth century. He must have been a contemporary of literary figures like Yaśovijaya, Vinayavijaya, Meghavijaya Upādhyāya etc. For some time he must have lived at Samudayapura and Saṁgrāmapura during the reign of Jayasiṁha.

VIII. Yaśasvatsāgara pays glowing tributes to his *guru* Yaśaḥsāgara—the best jewel in the assembly of the wise people from all the three worlds, the learned and the eloquent one. Cf.

लोकत्रयीविबुधराशिशिरोमणीनां
विद्याविनोदरसनिर्जितदीधितीनाम् ।
वाग्डंबरादररवाल्पितवाक्पतीनां
विद्वद्यशःप्रथमसागरसिंधुराणाम् ॥[38]

He is referred to as a *paṇḍita*.[39]

Yaśasvatsāgara refers to Cāritrasāgara also as his *guru*. Probably our author received education (moral education, in particular) from Cāritrasāgara, who was well-known for his extremely pure conduct. Besides, he is described as 'the best one amongst the *sādhūs*, the royal swan in the group of the modest kings, the lord of the rivers in the form of good conduct, the ocean of the rivers in the form of knowledge and the moon which gives delight to the ocean in form of good conduct'. His figure is described as lovely on account of his virtuous conduct. Cf.

चारित्रांशः कलौ भूरि भाग्यभाजां सुदुर्लभः ।
अस्मद् भाग्योदयादाप्तो गुरुश्चारित्रसागरः ॥[40]

चारित्रचारुमूर्तिर्यश्चारित्ररससागरः ।
चारित्रसिद्धये मे स्तादगुरुश्चारित्रसागरः ॥[41]

तेषां गणे सकलसाधुशिरो(ऽ)वतंसा
निश्शेषनम्रधरणीश्वरराजहंसाः ।
चारित्रसल्ललितवृत्तिविधूतदोषाः
चारित्रसागरलसद्गुरवो बभूवुः ।[42]

Also cf. I. 24, II. 24 and III. 24 in the text edited herewith. He persuaded the kings to give up hunting; cf.

उर्व्वीशा बहुशो यदीयवचनादाखेटकं तत्यजुः ॥[43]

---

38. Ibid, p. 107.
39. Cf. Foot-note No. 1 at JS p. 31.
40. Cf. JSM I. 88.
41. Cf. JSM II. 76.
42. Cf. Kapadia, H.R., Cat., Vol. XVII, Part II(a), Poona, 1936, p. 106.
43. Cf. I. 24.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

His blessings and help are often requested for by the author—particularly for imbibing and preserving purity of conduct; cf.

...श्री गुरवो भवन्तु मम ते सदा: सहायप्रदा: ॥[44]
चारित्रसिद्धयें मे स्तादगुरुश्चारित्रसागर: ॥[45]
भूयो भद्रं स मे दद्यात् गुरुश्चारित्रसागर: ॥[46]

His teaching was unfailing and yielded due results; cf.

रसादयो धातव ईशवांछा
फलानया: स्यात्पदलांछनास्ते ।
प्रमाणवत्तं फलदायका: स्यु–
श्चारित्रसत्सागरसंप्रदिष्टा: ॥[47]

It may be noted that Cāritrasāgara is not referred to in the *Jainīsaptapadārthī.*

The author pays his respects to Śrī Vijayaprabhasūri and to Śrī Kalyāṇasāgara. Vijayaprabhasūri is referred to as 'the lovely moon for the ocean in the form of the *Tapā gaccha;*' cf.

श्रीमत् 'तपा' गणमहोदधिचारुचन्द्रा:
सर्वज्ञशासनविभासनवासरेन्द्रा: ।
ये सांप्रतं सकलिनामनुकारिणस्ते
शश्वज्जयन्तु विजयप्रभसूरिशक्रा: ॥[48]

Kalyāṇasāgara is 'the brilliant, the abode of prosperity, the ornament of the learned, the bestower of auspiciousness' etc. Cf.

तत्पट्टपूर्वधरणीध्र (? ध) रविप्रकाशा
लक्ष्मीविलासनिलया विबुधावतंसा: ।
कल्याणसागर इति प्रथिताभिधाना:
कल्याणदा मम सदा गुरवो जयन्ति ॥[49]

The author pays his respects to Kalyāṇasāgara; cf.

पण्डितश्रीकल्याणसागरगणिभ्यो नम: ।

—Line 1 in the ed. text स्याद्वादमुक्तावली

श्रीकल्याणसागरगणिचरणकमलेभ्यो नम: । [50]

IX. His language, though simple, is lucid. The inherent limitation of the subjects selected by him has made his expression compact. Cf.

तत्राऽऽद्यं चतुर्भेदमवग्रहेहावायधारणाऽऽख्येतिभेदात् । यथा इन्द्रियार्थसमुद्भूतसत्तामात्रमवग्रह:, सामान्यव्यवसायिप्रत्यय एकवस्तुज्ञानविशेषितो यथाऽयं पुरुषो हस्त-

44. Ibid.
45. Cf. II. 24.
46. Cf. III. 24.
47. Cf. JSM IV. 42.
48. Cf. Kapadia, H.R., Cat., Vol. XVII, Part II(a), Poona, 1936, p. 106.
49. Ibid.
50. Ibid, p. 103.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पाणिशिरःकूर्चादिलक्षणः। गृहीतार्थसंशयात्ययलक्षण (०णा?) ईहा पुरुषोऽयं दाक्षिणात्यो भाषाद्यशेषलक्षणविज्ञानात्। याथात्म्यादवगमाद् अवायो दाक्षिणात्य एवायम्। कालान्तरस्मृतियोग्या धारणा प्राचीनधारणया निश्चित एवायं दाक्षिणात्यो न मारवीयः।

—JS P. 18.

संसारिणश्च ये जीवाः संसरन्ति पुनः पुनः।
समसार्षुश्च संसारे संसरिष्यन्ति ते सदा॥

—JSM I. 47.

विरुद्धधर्माध्यासस्तु नानेकान्तं प्रतिक्षिपेत्।
गुडनागरभैषज्यान्न दोषोऽयं द्व्यात्मनि॥

—I. 23

His prose style is quite aphoristic. In some cases, the exposition of the subject, being too crisp, is not easily intelligible. The similarity of expressions between this text and his other two works as well as with *Pramāṇanayatattvāloka* indicates the author's tendency to repeat certain words, phrases and expressions. As evident from the foot-notes, Vādidevasūri's *Pramāṇanayatattvāloka* had a considerable influence on the poet's pen.

The poet has a fascination for using words which are not current and are found only in lexicons; cf. the words: *aviṣvagbhāva*[51], *idakam*[52], *kuṭa*[53], *kṛśānumān*[54], *damūnas*[55], *draha*[56], *nāgara*[57], *śocihkeśa*[58] etc. The nature of the subject hardly leaves any scope for poetic excellences; yet the alliteration is achieved[59], apt *dṛṣṭānta-s* are put forward[60] and expressive metaphors are employed.[61] Thus both as a poet and as a scholar he deserves our attention.

X. The work is uniformly divided into three chapters, called *stabaka-s*, each comprising twenty-five stanzas. The first chapter deals with the exposition of the *syādvāda*, the second with the *pratyakṣa pramāṇa* and the last with the *anumāna pramāṇa*. The last chapter is not referred to as a *stabaka*, but as a *gucchaḥ*; cf.

तार्तीयीकतयानुमानविलसद्गुच्छोऽ[यमत्रा]प्यभूत्।

—III. 25

51. Cf. JS p. 5.
52. Cf. III. 12.
53. Cf. JS p. 11.
54. Cf. JSM II. 31.
55. Cf. III. 14.
56. Cf. III. 20.
57. Cf. I. 23.
58. Cf. III. 20; JSM II. 41.
59. Cf. I. 9, III. 2cd etc.
60. Cf. I. 12, 16, 23; II. 21 etc.
61. Cf. I. 24, II. 24, III. 24 etc.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

XI. The text begins with the *bhale* symbol and obescience to Śrī Kalyāṇasāgaragaṇi.

Below is given an analysis of the contents of the work:

FIRST STABAKA

Stanza No.	Topic
1	Maṅgala
2	Enumeration of six *padārtha*-s
3-9	*sāmānya* and *viśeṣa*
10-23	*syādvāda*
24	obescience to Cāritrasāgara
25	Author's own introduction.

SECOND STABAKA

1-2	*jīva*
3-5	*jñānapramāṇa*
6	*yāthārthyajñāna*
7-9	*samāropa* (or *apramāṇajñāna*) *viparyaya, saṁśaya anadhyavasāya*
10-13	Kinds of *kāraṇa-s*
14-15	*pratyakṣapramāṇa (sāṁvyavahārika; avagraha, īhā, avāya, sudhāraṇā)*
16-17	*avadhijñāna*
18	*manaḥparyāyajñāna*
19-20	*kevalajñāna*
21-23	*arhat*
24	obescience to Cāritrasāgara
25	Author's own Introduction

THIRD STABAKA

1-2	*parokṣajñāna* and its five kinds.
3-4	*smaraṇa*
5-6	*pratyabhijñāna*
7-8	*tarka*
9	*anvaya, vyatireka*
10	*vyāpti, parāmarśa*
11-12	*anumāna*
13-17	*hetu*
18-20	*dṛṣṭānta: sādharmya, vaidharmya*
21-23	*upanaya, nigamana*
24	obescience to Cāritrasāgara
25	Author's own introduction.

XII. It is clear that the author has expounded the bare outlines only of the three topics (viz. *syādvāda, pratyakṣa* and *anumāna*) without any attempt at detailed or comprehensive discussion. Obviously, the work was intended for, the beginners to acquaint themselves with the main tenets and terminology of the three principles—*syādvāda, pratyakṣa pramāṇa* and *anumāna pramāṇa* of the Jain

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

philosophy. The work, thus, is to be reckoned as an elementary text-book and not as critical or original exposition. It is, indeed, for the *śiśuprabodhāya*[62] as the author rightly points out in the opening stanza.

XIII. The title of the present work is the *Syādvādamuktāvalī*, as is evident from the verse 25 of the three chapters and from the colophons at the end of the first two chapters. The opening stanza, however, refers to the work as the *Jainaviśeṣatarka* which seems to be an alternative title for the present work.

Another work entitled *Śrī Jaina Syādvādamuktāvalī* by the same author, Yaśasvatsāgara, edited by Muni Śrī Buddhisāgarajī was published by Shri Jhaveri Vadilal Vakhatacand at Ahmedabad in V.S. 1965 (= 1909 A.D.). This work is referred to as *Syādvādamuktāvalī* in stanzas I. 89, II. 77, III. 37 and IV. 43 as well as in the colophons at the end of the four chapters. The opening verse refers to this work as *Jainaviśeṣatarka*.

Are these two works identical? Undoubtedly not. *Śrī Jaina Syādvādamuktāvalī*, published from Ahmedabad, contains four chapters of 89, 77, 37 and 44 stanzas respectively. These four chapters deal with *pratyakṣa*, *parokṣa*, *prameya* and *sannayanirṇaya* respectively. The present text, published herewith, contains three chapters of 25 stanzas each, dealing with *syādvāda*, *pratyakṣa* and *anumāna* respectively. The two works are, therefore, quite different. This is corroborated by the analysis of the contents and by the treatment of different topics in both the works.

The problem is: why Yaśasvatsāgara gave the identical title and the identical alternative title to his two different works? It is difficult to put forward any convincing conjecture. Equally difficult it is to decide which work was composed earlier. Is it that the present work was composed later, as the author found that his other work was considered rather difficult by the students in the beginning?

The present text is entitled as *Syādvādamuktāvalī* in accordance with the colophons. The title *Jainaviśeṣatarka* is regarded as the alternative title as it is mentioned only in the opening stanza.[63] Both the titles, however, are used for this text in order to distinguish it from the text entitled *Śrī Jaina Śyādvādamuktāvalī* (also, *Syādvādamuktāvalī* and *Jainaviśeṣatarka*) published from Ahmedabad.

---

62. Cf. I. 1.
63. Kapadia, H.R., Cat., Vol. XVIII, Part I, Poona, 1952, p. 11, records the title जैनविशेषतर्क [स्याद्वादमुक्तावली] and notes: "Both these names are mentioned by the author himself, one just in the very first verse and the other, in the last verse.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

XIV. Of the seventy-five stanzas, fifty-nine are composed in the *Anuṣṭubh* metre, two in the Indravrajā metre, three in the *Upendravrajā* metre, ten in the *Śārdūlavikrīḍita* metre and one in the *Śālinī* metre.

Below is given the detailed metrical analysis of the text:

Name of the Metre	Reference		Total
Anuṣṭubh	I. 2, 4-17, 19-21, 23	19	
	II. 1-13, 16-22, 24	21	59
	III. 2-8, 10, 11; 13-18; 21-24	19	
Indravrajā (त,त,ज,ग,ग; 5:6)	I. 3, 22	2	
Upendravrajā (ज,त,ज,ग,ग; 5:6)	I. 1,	1	3
	III. 1, 19	2	
Śārdūlavikrīḍita	I. 18, 24, 25	3	
(म,स,ज,स,त,त,ग; 12:7)	II. 14, 15, 23, 25	4	10
	III. 9, 12, 25	3	
Śālinī (म,त,त,ग,ग; 4:7)	III. 20	1	
		Total:	75

The analysis presented here shows the poet's fondness for the *Anuṣṭubh* and *Śārdūlavikrīḍitai* metres. A critical examination of the metrical composition of verses in particular, I. 2*c*, 10*c*, 13*c*, 21*c*, 23*a*; II. 2*c*, 3, 4*c*, 7*a*, 8*a*, 11*c*, 19; III. 11*a*, 14*c*, 16*c*—proves the poet to be only a moderate master of metrics.

XV. The manuscript, as is common, omits the insertion of *avagraha* sign and fails to observe the rule of *parasavarṇa*. The marking of *daṇḍa* and the separation of words are not uniform. These are restored in the edited text. Emendations are suggested in the round brackets at the respective places; additions are indicated in the rectangular brackets. Specific points regarding the text in the manuscript are mentioned in the foot-notes.

The expressions in the present text bear similarity with those in the author's two published works viz. *Jainī Saptapadārthī* and *Śrī Jaina Syādvādamuktāvalī* and with those in Vādidevasūri's *Pramāṇanayatattvāloka*. The relevant references to this are given in the foot-notes.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यशस्वत्सागरविरचिता
स्याद्वादमुक्तावली
वा
जैनविशेषतर्कः

प्रथमः स्तबकः

ए ऐं ७ ॥ ऐं नमः ॥

पण्डितश्रीकल्याणसागरगणिगुरुभ्यो नमः ॥

प्रणम्य शङ्खेश्वरपार्श्वनाथं प्रकाशितानन्तपदार्थसार्थम् ।
शिशुप्रबोधाय तमस्तमोऽर्कः प्रकाश्यते जैनविशेषतर्कः ॥ १ ॥

जीवाजीवौ नभःकालौ धर्माधर्मौ विशेषतः ।
समस्वभावाः स्याद्वादे पदार्थाः षट् प्रकीर्त्रि(र्ति)ताः ॥ २ ॥

तत्रास्ति सामान्यविशेषकाद्यनेकात्मकश्चैव पदार्थसार्थः ।
एकोऽनुवृत्तिव्यतिवृत्तितोऽन्यश्चार्थक्रियाया घटनात् त्रिपद्या ॥ ३ ॥

---

1. For Kalyāṇasāgaragaṇi, see para. VIII in the Introduction.
abd=JSM I. 1 *abd*.

c: Cf. स्वान्यप्रकाशाय तमस्तमोर्कः—JSM I. 1c. Cat. records तमस्तमोर्कः as तमस्त(? मार्कः). This is not correct.

In the MSS. the word मया is added in the space above between the words जैन and विशेषतर्कः. Figures १, २ and ३ are written above the words मया, जैनविशषतर्कः and प्रकाश्यते respectively. These additions are obviously for शिशुप्रबोधाय. The word जैनविशेषतर्कः is underlined in different ink. The colour of the ink indicates that the underlining is done quite recently, probably to facilitate the reference to the title of the work.

3. *b*: ०नेकात्मक० is written in the MSS. as ०नेकांतात्मक० The reading in the MSS. makes the Pāda metrically defective. The text, therefore, is emended as ०नेकात्मक०.

The word स्याद्वादे is written above the word तत्र in the MSS. The word हेतुः is written in the margin on the right.

Cf. PNT V. 1.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सामान्यं द्विविधं तिर्यगूर्ध्वतादिविभेदतः ।
आद्यं साधारणं व्यक्तौ द्वितीयं द्रव्यमेव च ॥ ४ ॥

तिर्यग्(क्) सामान्यमेवैतद् यथा गोत्वं गवां व्रजे ।
तल्लक्षणं प्रतिव्यक्ति तुल्या परिणतिस्तथा ॥ ५ ॥

द्रवत्यदुद्रुवद्द्रोष्यत्येवं त्रैकालिकं च यत् ।
ताँस्ताँस्तथैव पर्यायान्तद्द्रव्यं जिनशासने ॥ ६ ॥

अवच्छेदक एवायं व्यतिवृत्तिर्हि लक्षणम् ।
विशेषोऽपि द्विप्रकारो गुणपर्यायभेदतः ॥ ७ ॥

सहोत्पन्ना गुणा द्रव्ये पर्यायाः क्रमभाविनः ।
पर्येत्युत्पादनाशौ च पर्यायः समुदाहृतः ॥ ८ ॥

पर्यायाणां गुणानां च भेदो नो धर्म्यपेक्षया ।
स्वरूपापेक्षया भेदः प्रोक्तोऽयं पूर्वपण्डितैः ॥ ९ ॥

स्यादव्ययमनेकान्तद्योतकं सर्वथैव यत् ।
तदीयवादः स्याद्वादः सदैकान्तनिराश(स)कृत् ॥ १० ॥

सर्वं तथान्वयि द्रव्यं नित्यमन्वयदर्शनात् ।
अनित्यमेतत् पर्यायैः पर्यायानुभवादिदम् ॥ ११ ॥

तथा

अनादिनिधने द्रव्ये स्वपर्यायाः प्रतिक्षणम् ।
उन्मज्जन्ति निमज्जन्ति जलकल्लोलवज्जले ॥ १२ ॥

एकविंशतिभावाः स्युर्जीवपुद्गलयोर्मताः ।
धर्मादीनां षोडश स्युः काले पञ्चदश स्मृताः ॥ १३ ॥

---

4. Read JS p. 26: सामान्यं द्विभेदम्–तिर्यगूर्ध्वताभेदात् । प्रतिव्यक्ति तुल्या परिणतिस्तिर्यक्सामान्यं शबलशाबलेयादिपिण्डेषु गोत्वम् । व्यक्तिं प्रतिगतं पूर्वापरसाधारणपरिणामद्रव्यमूर्ध्वतासामान्यं कटककङ्कणानुगामिकाञ्चनवत् पर्यायपरिगतम् ।

6. =JSM I. 11.
The stanza is also quoted under द्रव्यनिरुपणम् in JS (p. 4) wherein the Pāda *b* is read as: त्रैकालिकं हि यत् । The whole verse appears to be a quotation from some other work.

7, 8. Also read JS p. 26, 27.

11. *abc*=JSM I. 18*abc*.
d in JSM I. 18 reads: उत्पादव्ययसंगतैः

13. This stanza appears as a quotation in JS p. 6.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उत्पादध्रौव्यनाशास्ते स्युर्भिन्नाभिन्नलक्षणात् ।
परस्परं हि सापेक्षा[:]सैवेयं त्रिपदी मता ॥ १४ ॥

रहितः स्थितिनाशाभ्यां न चोत्पादस्तु केवलः ।
उत्पादध्रौव्यरहितो न नाशः केवलो मतः ॥ १५ ॥

रहितोत्पादनाशाभ्यां नैकका केवला स्थितिः ।
अन्यथानुपपत्तेश्च दृष्टान्ताः कूर्मरोमवत् ॥ १६ ॥

सर्वं जीवादिषट(ड्)द्रव्यं गुणपर्यायसंयुतम् ।
अनेकान्तकलाक्रान्तं सिद्धं वस्तु त्रयात्मकम् ॥ १७ ॥

यथा

प्रध्वस्ते कलशे शुशोच तनया मौलौ समुत्पादिते
पुत्रः प्रीतिमवाप कामपि नृपः शिश्राय मध्यस्थताम् ।
पूर्वाकारपरिक्षयस्तदपराकारोदयस्तद्द्वया-
धारश्चैक इति स्थितं त्रयमतं(तः) तत्त्वं तथा प्रत्ययात् ॥ १८ ॥

तथानेकान्ततो वस्तु भावाभावोभयात्मकम् ।
यथा सत्त्वं स्वरूपेण पररूपेण चान्यथा ॥ १९ ॥

पटाद्यभावरूपश्चेद् घटोऽयं न भवेत्तदा ।
घटः पटादिरेव स्यात् तस्मादेष द्वयात्मकः ॥ २० ॥

द्रव्यक्षेत्रकालभावापेक्षयापि घटो यथा ।
स्वभावेन परभावाद्भिन्नस्तदुभयात्मकः ॥ २१ ॥

अर्थक्रियाकारि तदेव वस्तु
स्वद्रव्यशक्त्या हि भवेत् समर्थम् ।
पर्यायशक्त्या तदिहासमर्थम्
सापेक्षमेतद् सहकारिराशेः ॥ २२ ॥

---

18. =JSM I. 19 wherein *d* reads तथ्यम् (for तत्त्वम्).
This verse is quoted in the *Ratnākarāvatārikā* (p. 85) on PNT V. 8 as occurring in पञ्चाशति; b reads प्रीतीमुवाह; *d* reads त्रयमयं. In the MSS. b reads कापि च (for कामपि) which is difficult to construe. In the light of JSM I. 19 and the reference in *Ratnākarāvatārikā*, the text is emended as कामपि.

22. In the margin on the right, some word is written. All the letters are not decipherable as the edge of the folio is damaged. As it is, the word reads: तर्कामोदक—तृ. त is written in pencil by some one, as the original letter is lost.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विरुद्धधर्माध्यासस्तु नानेकान्तं प्रतिक्षिपेत् ।
गुडनागरभैषज्यान्न दोषोऽयं द्वयात्मनि ॥ २३ ॥

चारित्रादिमसागराः समभवन् विद्यापगासागराः
येषां ध्यानवशा प्रसादमकरोत् पद्मावतीदेवता ।
उर्वीशा बहुशो यदीयवचनादाखेटकं तत्यजुः
ध्याता[:] श्रीगुरवो भवन्तु मम ते सद्यः सहायप्रदाः ॥ २४ ॥

इत्थं श्रीसमयः सरानुसुकृतं स्याद्वादवादे सदा
सूरिः श्रीविजयप्रभस्तपगणाधीशो नतोर्वीश्वरः ।
कल्याणादिमसागराह्वगुरवः प्राज्ञा यशःसागराः
तच्छिष्यस्य यशस्वतः कृतिरियं स्याद्वादमुक्तावली ॥ २५ ॥

इति श्रीसज्जनमनोमनोज्ञाभीप्सितप्रतिपादनकल्पवल्ल्यां स्याद्वादमुक्तावल्यां स्याद्वादवाद-निर्णयः प्रथमस्तबकः ।

✶

द्वितीयः स्तवकः

जीवो द्रव्यं प्रमातात्मा ज्ञातश्चोभयमानतः ।
सच्चैतन्यस्वरूपोऽयं पर(रि)णामी स विश्रुतः ॥ १ ॥

कर्ता भोक्ता तनूमानः प्रतिक्षेत्रं पृथग्(क्)स्थितः ।
विशिष्टोऽपि पौद्गलिको दृष्टवान् दिग्विशेषणैः ॥ २ ॥

ज्ञानं प्रमाणं स्वपरव्यवसायीति लक्षणम् ।
सदसद्वस्तूपादेयहेयक्षममुदीरितम् ॥ ३ ॥

---

23. नागर (n.)—dry ginger.

25. *a*: श्रीसमयः सरानुसुकृतम् is rather difficult to understand. Cat. records श्रीसमयः सरा (?) तु सुकृतं; but this too is not intelligible. Can it be श्रीसमयानुसारसुकृतम्?

b: cf. JSM I. 89*a*: सूरिः श्रीविजयप्रभस्तपगणाधीशो नतेशः श्रिये

c: cf. JSM I. 89*b*: कल्याणादिमसागराह्वगुरवो विद्वद्यशःसागराः

d=JSM I. 89*c*.

Colophon—Cat. records *prathama(ḥ) stabukaḥ* for *prathamastabakaḥ* in the MSS.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रामाण्यं सन्निकर्षादेरज्ञानस्येह नोच्यते ।
अचेतनत्वाद्वा स्वीयनिश्चयाकरणत्वतः ॥ ४ ॥

प्रयोगी तु ॥
व्यवसायस्वभावं हि प्रमाणत्वादुदीरितम् ।
समारोपविरुद्धत्वात् यन्नैवं न तदीदृशम् ॥ ५ ॥

तस्मिस्तदध्यवसायव्यवसायः शि(सि)ते शि(सि)तम् ।
यथावस्थितसज्ज्ञानं याथार्थ्यमपरे विदुः ॥ ६ ॥

यद्विपरीतैककोटिनिष्टङ्कनं विपर्ययः ।
शुक्तिकायां हि रजतं समारोपोऽयमादिमः ॥ ७ ॥

अनिश्चितानेककोटिस्पर्शि ज्ञानं च संशयः ।
स्थाणुर्वा पुरुषो वेति समारोपो द्वितीयकः ॥८॥

किमित्यालोचनं ज्ञानं ज्ञेयोऽनध्यवसायकः ।
गच्छतश्च तृणस्पर्शि ह्युपचारात् तृतीयकः ॥ ९ ॥

द्विविधं कारणं ज्ञेयमसाधारणमादिमम् ।
साधारणं ततस्तावत्तत् साधकतमं स्मृतम् ॥ १० ॥

पूर्वाकारपरित्यागाज्जहद्वृत्तोत्तराकृतिः ।
उपादानकारणं तद् मृत्पिण्डाः(ण्डः) कलशस्य च ॥ ११ ॥

---

5. *ab*=JSM I. 60*ab*.
cd=JSM I. 61*ab*.
b: Some undecipherable letter (probably द्वि is written in place of दु in the text.

6. *ab*: cf. JSM I. 61*cd*: तस्मिंस्तदध्यवसायो व्यवसायः शितेशितम् ।
The last word ought to read सिते सितम्. In the MSS. अपरे विदुः is written in the margin at the top. This is done because the corrected text is not easily decipherable.

7. *a*: cf. JSM I. 63*a*: विपरीतैककोटेस्तु
bcd=JSM I. 63*bcd*.
cf. विपरीतैककोटिनिष्टङ्कनं विपर्ययः। —PNT I. 9; this text is quoted in JS p. 16.

8. =JSM I. 64.
cf. JS p. 16: अनिश्चितानेककोटिसंस्पर्शि ज्ञानं संशयः स्थाणुर्वा पुरुषो वेति।
Also read PNT I. 11, 12.

9. *a*: Cf. JSM I. 65*a*: किमित्यालोचनप्रायम्
b:=JSM I. 65*b*.
cd: Cf. JSM I. 65*cd*: गच्छतश्च तृणस्पर्शविषयं ज्ञानमुच्यते।
Also read PNT I. 13, 14.
cf. JS p. 16.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पूर्वाकारपरित्यागोत्तराकारस्य निर्मितौ ।
परिणामश्च कार्यत्वं मृत्स्नायां कलशो यथा ॥ १२ ॥

उपादानादित्रितयं कारणं सद्भिरिष्यते ।
कार्यकारणताभावो नोक्तो ग्रन्थस्य गौरवात् ॥ १३ ॥

उत्पत्तौ परतः स्वतश्च परतो ज्ञप्तौ प्रमाणं भवेत्
प्रत्यक्षं च परोक्षमेतदुभयं मानं जिनेन्द्रागमे ।
अक्षाधीनतयास्मदादिविदितं स्पष्टं तथा लौकिकम्
द्वेधा तत् प्रियपारमार्थिकमिदं द्वेधा पुनः संमतम् ॥ १४ ॥

आद्यं सांव्यवहारिकं पुनरपि द्वेधेन्द्रियातीन्द्रियो-
त्पन्नत्वाद्द्वितयं तथापि [च] चतुर्भेदं यथाऽवग्रहः ।
ईहावायसुधारणादिभिरिदं जातं पुनस्तद्वितं
तत्राद्यं विकलं तथा च सकलं तद्वान् स्मृतस्तीर्थकृत् ॥ १५ ॥

अवध्यावरणोच्छेदादवधिज्ञानमिष्यते ।
गुणप्रत्ययमेवाद्यं तद्रूपिद्रव्यगोचरम् ॥ १६ ॥

चारित्रशुद्धिसंजाताद् विशिष्टावरणक्षयात् ।
यन्मनोद्रव्यपर्यायसाक्षात्कारि निवेदितम् ॥ १७ ॥

तथा हि संज्ञिजीवानां मानुषक्षेत्रवर्त्ति(र्ति)नाम् ।
मनःपर्यायविज्ञानं मनःपर्यायसंज्ञिकम् ॥ १८ ॥

---

14. *ab*=JSM I. 68*ab*.
cd: Cf. JSM I. 68*cd:*
अक्षाधीनतयास्मदादि विदितं स्पष्टं द्विधा लौकिकम् ।
अन्यत्तत्किल पारमार्थिकमतो नित्यं सतां संमतम् ॥

15. *abc:* Cf. JSM I. 69*abc:*
आद्यं सांव्यवहारिकं पुनरपि द्वेधेन्द्रियानिन्द्रियोऽ–
त्पन्नत्वाद्विदितं तथापि हि चतुर्भेदं तथावग्रहः ।
ईहापायसुधारणाभिरुदितं ज्ञानं हि मत्यात्मकम्
d=JSM I. 69*d*.

17. Cf. JSM I. 80:
चारित्रशुद्धि संजातविशिष्टावरणक्षयात् ।
यन्मनो द्रव्यपर्यायालम्बनं विनिवेदितम् ॥
Also read JS p. 19.

18. *a*: Cf. JSM I. 81*a:* तद् द्वेधा संज्ञिजीवानाम्
bc=JSM I. 81*bc*.
d: Cf. JSM I. 81*d:* मनःपर्यवसंज्ञिकम्

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सामग्रीतः समुद्भूतात् समस्तावरणक्षयात् ।
सकलं घातिसंघातविघातापेक्षमीहितम् ॥ १९ ॥

समस्तवस्तुपर्यायसाक्षात्कारि त्रिकालतः ।
सर्वथा सर्वद्रव्याद्यैः केवलज्ञानमेव तत् ॥ २० ॥

अर्हन्नेवास्ति सर्वज्ञो निर्दोषत्वादुदीरितः ।
यस्तु नैवं स नैवं स्यात् यथा रथ्यापुमानसौ ॥ २१ ॥

मानाविरोधिवाक्त्वा(क्यत्वा)त् निर्दोषोऽर्हन्निगद्यते ।
यस्तु नैवं स नैवं स्यात् यथा रथ्यापुमानसौ ॥ २२ ॥

तस्येष्टस्य तथा प्रमाणविषयेनाबाध्यमानत्वतः
तद्वाचः प्रतिपाद्यमानसुविधेस्तेना विरोधोदयः ।
मानेनापि न बाध्यते निजमतं मानाविरुद्धोदितः
ज्ञेयोऽर्हन्नयमेव विश्वविदितः श्रीवर्धमानप्रभुः ॥ २३ ॥

चारित्रचारुमूर्तिय(र्य)श्चारित्ररससागरः ।
चारित्रसिद्धये मे स्ताद्गुरुश्चारित्रसागरः ॥ २४ ॥

सूरिः श्रीविजयप्रभस्तपगणाधीशो नतोर्व्वीश्वरः
कल्याणादिमसागराह्वगुरवः प्राज्ञा यशःसागराः ।
तच्छिष्यस्य यशस्वतः कृतिरियं स्याद्वादमुक्तावली
प्रत्यक्षस्तबकस्तदा समभवत् तस्यां द्वितीयोऽधुना ॥ २५ ॥

इति श्रीस्याद्वादमुक्तावल्यां प्रत्यक्षबोधे द्वितीयस्तबकः ।

★

---

19. *a:* Cf. JSM I. 82*a*: स्वसामग्रीविशेषोद्यत्
b=JSM I. 82*b*.
cd: Cf. JSM I. 82*cd*: सकलं घातिसंघातविघातापेक्षमीरितम्.
Also read JS p. 19.

20. Cf. JSM I. 83:
समस्तवस्तुविस्तारसाक्षात्कारि त्रिकालतः ।
सर्वथा सर्वदा नित्यं केवलज्ञानमेव तत् ॥

24. =JSM II. 76.

25. *ab:* Cf. JSM I. 89*ab*:
सूरिः श्रीविजयप्रभस्तपगणाधीशो नतेशः श्रिये
कल्याणादिमसागराह्वगुरवो विद्वद्यशःसागराः ।
c=JSM I. 89*c*.
d: Cf. JSM I. 89*d*:
प्रत्यक्षस्तबकः प्रमाणरसिकस्तत्राद्य एवाजनि ।
d: Before the line given above in the text, the following line is written and struck off:
तस्यामिन्द्रियवेदने समभवद्गुच्छो द्वितीयोऽधुना ।

Colophon: ल्ल्यां is not clearly written in the MSS. The letter written is ल्लौ with an attempt to improve upon it. However the context makes it clear that ल्ल्यां is intended.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तृतीयः स्तबकः

अथ द्वितीयं प्रतिपाद्यमानास्पष्टत्वभावाभिमतं परोक्षम्।
आद्ये परोक्षे हि मतिश्रुते द्वे सैद्धान्तिकास्तावदिदं वदन्ति ॥ १ ॥

स्मरणं प्रत्यभिज्ञानं तर्कोऽथानुमितिः श्रुतम् ।
परोक्षं पञ्चधा प्राहुर्भूरयः पूर्वसूरयः ॥ २ ॥

संस्कारबोधसंभूतमनुभूतार्थवेदनम् ।
तत् तीर्थकृत्प्रतिच्छन्दः स्मरणं प्रथमोदितम् ॥ ३ ॥

मानार्पिता प्रतीतिर्या स एवानुभवः स्मृतः ।
संकलनं विवक्षातो वस्तुप्रत्यवमर्शनम् ॥ ४ ॥

प्रत्यभिज्ञानमेवात्रानुभवस्मृतिहेतुकम् ।
सामान्यद्वयविषयं तथा संकलनात्मकम् ॥ ५ ॥

स एवायं जिनदत्तस्तथा गोपिण्ड एष सः ।
तत्तज्जातीय एवायं गोसदृग्गवयस्तथा ॥ ६ ॥

तर्कः प्रमाणमात्रेणोपलम्भानुपलम्भतः ।
संभवः कारणं यत्र कालत्रितयवर्तिनोः ॥ ७ ॥

साध्यसाधनयोर्व्याप्त्याद्यालम्बनमिदं हि यत् ।
अन्वयव्यतिरेकाभ्यां संवेदनमिदं हि सः ॥ ८ ॥

---

1. =JSM II. 1.
2. =JSM II. 2.
   In the MSS. the figures १, २, ३, ४ and ५ are placed after the words स्मरणं, प्रत्यभिज्ञानं, तर्कः, अनुमितिः and श्रुतम्.
3. Cf. JS p. 20; PNT III. 3, 4.
4. Cf. JS p. 20.

5-6. Cf. PNT III. 5, 6.

7. =JSM II. 11.
   Cf. JS p. 20; PNT III, 7.
8. *abc*=JSM II. 12*abc*.
   d: Cf. JSM II. 12*d*: संवेदनमुदीरितम्.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यावान् कश्चिदयं स धूमनिकरः सत्येव वह्नौ भवेत्
यत्सत्वे(त्त्वे) प्रथमोऽन्वयो निगदितो यत्सत्त्वमेवोभयम् ।
धूमोऽत्रासति पावके भवति नो सद्यो द्वितीयोऽधुना
ज्ञातव्यो व्यतिरेक एष हि ततश्चैवान्यथा लक्षणम् ॥ ९ ॥

प्रतिबन्धोऽविनाभावसंबन्धो व्याप्तिरिष्यते ।
हेतुव्याप्तिसमायोगः परामर्शः स उच्यते ॥ १० ॥

द्वेधानुमानं स्वार्थं च परार्थमुपचारतः ।
व्युत्पन्नानां तदैवेकं सहेतुवचनात्मकम् ॥ ११ ॥

सद्धेतोर्ग्रहणं तथा स्मरणकं व्याप्तेस्तयोः संभवम्
साध्यज्ञानमतोऽनुमानमिदकं स्वार्थं सुधीभिर्धृतम् ।
साध्यत्वं [च] तथाप्रतीतमिति तत् त्रेधा श्रुते विश्रुतम्
किं त्वस्मादनिराकृतं द्वयमिदं चाभीप्सितं तत् त्रयम् ॥ १२ ॥

साध्यधर्मविशिष्टेऽपि पक्षत्वं धर्मिणि श्रुतम् ।
अन्यथानुपपत्त्यैकलक्षणो हेतुरिष्यते ॥ १३ ॥

दमु(गू)नोमानयं देशः प्रोच्यते पक्षधर्मता ।
हेतूदितं धूमवत्त्वादनुमानं सुधीहितम् ॥ १४ ॥

हेतुप्रयोगतो द्वेधा तथोपपत्तिरन्वयः ।
अन्यथानुपपत्तिस्तु व्यतिरेकः पुरोदितः ॥ १५ ॥

---

9. *ab*=JSM II. 19*ab*.
cd: Cf. JSM II. 19*cd*:
धूमोऽत्रासति पावके भवति नो तत्तु द्वितीयोऽधुना।
ज्ञातव्यो व्यतिरेक एव सततं चैवाऽन्यथा लक्षणम्॥

10. *ab*: Cf. JSM II. 20*ab*:
प्रतिबन्धोऽविनाभावः संबन्धो व्याप्तिरिष्यते
cd=JSM II. 20*cd*.
Cf. JS p. 21.

12. *a*=JSM II. 30*a*.
b=JSM II. 30*b* which reads अनुमानकमिदम् which is obviously an error for अनुमानमिदकम्.
c=JSM II. 30*c*.
d: Cf. JSM II. 30*d*:
किंत्वस्मादनिराकृताद्द्वयमिदं चाभीप्सितात्तत्त्रयम्।

13. =JSM II. 29; Cf. JS p. 21; PNT III. 11.

14. *a*: Cf. JSM II. 31*a*: कृशानुमानयं देशः
bcd=JSM II. 31*bcd*.

15. =JSM II. 32.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परस्मै प्रतिपाद्यत्वात् प्रत्यक्षादेः परार्थता ।
तथैवमनुमानस्य सर्वत्रेयं पर(रा)र्थता ॥ १६ ॥

विशेषाद् व्युत्पादयितुमधुना मन्दमेधसः ।
पञ्चावयवविख्यातमनुमानमुदीरितम् ॥ १७ ॥

प्रतिबन्धप्रतिपत्तेरास्पदं यस्य लक्षणम् ।
द्वेधा साधर्म्यवैधर्म्यभेदात् दृष्टान्त एव सः ॥ १८ ॥

प्रकाश्यते साधनधर्मसत्ता तस्यां कृता साध्यसुधर्मसत्ता ।
साधर्म्यदृष्टान्त इति प्रदिष्टौ यत्रास्ति धूमो दहनस्तु तत्र ॥ १९ ॥

साध्याभावे साधनस्याप्यभावो वैधर्म्योक्तेर्वं स दृष्टान्त एषः ।
शोचिःकेशाभावतोऽस्याप्यभावो धूमस्यास्मिन् ज्ञेय एव द्रहे सः ॥ २० ॥

साध्यधर्मिणि सद्धेतोरुपसंहरणं यथा ।
धूमश्चात्र प्रदेशेऽयं तस्मादुपनयः स्मृतः ॥ २१ ॥

तत्पुनः साध्यधर्मस्य पूर्वयोगेन भाषितम् ।
तत्तस्मादग्निरत्रायमेतद् निगमनं स्मृतम् ॥ २२ ॥

य एवं च स एवं तौ दृष्टान्तोपनयौ स्मृतौ ।
पाकस्थानं निगमनं मन्दधीसिद्धये त्रयम् ॥ २३ ॥

---

16. *abc*=JSM II. 33*abc*.
    d: Cf. JSM II. 33*d*: सर्वत्रैवं विभावना
17. Cf. JS p. 22.
18. =JSM II. 35.
    Cf. प्रतिबन्धप्रतिपत्तेरास्पदं दृष्टान्तः। Cf. PNT III. 43-44; also JS p. 21.
19. =JSM II. 40 which reads भूमो which is obviously a misprint for धूमो.
20. =JSM II. 41 wherein b reads वैधर्म्योक्तौ and *d* reads हृदे which is an error for ह्रदे. द्रह् (m.) a deep lake.
21. =JSM II. 36 which, in *b*, reads तथा for यथा. Cf. JS p. 22.
22. =JSM II. 37.
23. *a*=JSM II. 39*a*.
    b: Cf. JSM II. 39*b*: दृष्टान्तोपनयावुभौ
    cd=JSM II. 39*cd*.
    Cat. wrongly records this verse as:
    य एवं च प्रणवंतौ दृष्टांतोपनयौ स्मृतौ ॥
    वाक्स्थानं निगमनं मंदधी द्विधये त्रयं ॥

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चारित्रनिम्नगानाथसमुल्लासनचन्द्रमाः ।
भूयो भद्रं स मे दद्यात् गुरुश्चारित्रसागरः ॥ २४ ॥

सूरिः श्रीविजयप्रभस्तपगणाधीशो नतोर्व्वीश्वरः
कल्याणादिमसागराह्वगुरवः प्राज्ञा यशःसागराः ।

तच्छिष्यस्य यशस्वतः कृतिरियं स्याद्वादमुक्तावली
तार्तीयीकतयानुमानविलसद्गुच्छोऽ[यमत्रा]प्यभूत् ॥ २५ ॥

*

24. The following verse is also wrongly recorded in the Cat. as:
चारित्रनित्त(त्य)गानाय समुल्लासनचंद्रमाः ।
भूयं भद्रो स मे दद्यात् गुरुश्चारित्रसागरः ॥

25. The MSS. reads सूरिः श्रीविजयप्रभः० indicating thus that the Pādas *abc* are same as 25*abc* in the preceding *stabaka*.

d: प्यभूत् is written in the margin on the right. Only six lines are written on this page. More than half of the page is blank. It is, thus, difficult to understand why the scribe preferred to write प्यभूत् in the margin. Cat. records the line as: सूरिः श्रीविजयप्रभः तात्तीयीकतयानुमान-विलसद्गुच्छो(ऽ)प्यभूत् ।

In the centre, in a slanting manner the following words इति जैनविशेष-तर्क ग्र० 120 are written in pencil. 120 is written in Gujarati numerals.

The usual colophons showing the end of the third *stabaka* and the end of the work are missing in the MSS.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ABBREVIATIONS

Cat.=Descriptive Catalogue of the Government Collections of Manuscripts deposited at the Bhandarkar Oriental Research Institute, compiled by Kapadia, Hiralal Rasikdas, Vol. XVII; Part II; Poona, 1936; also Vol. XVIII; Part 1; Poona, 1952. [Cat. without any details thereof refers to this latter volume.]

JSM=Śrī Jaina Syādvādamuktāvalī of Yaśasvatsāgara, ed. Muni Śrī Buddhisāgarajī, Ahmedabad, V.S. 1965.

JS=Jainī Saptapadārthī of Yaśasvatsāgara, ed. Muni Himāṁśuvijaya, Ujjain, 1934.

JSSI=Jaina Sahityano Saṁkṣipta Itihāsa (in Gujarati) by Desai, M.D., Bombay, 1933.

PNT=Pramāṇanayatattvālokālaṅkāraḥ of Vādidevasūri, with the comm. *Ratnākarāvatārikā* by Ratnaprabhāchārya, ed. Paṇḍit Hargovinddās and Paṇḍit Becardās, Varanasi, Veer Saṁvat 2437.

BIBLIOGRAPHY

1. Desai, M.D.: Jaina Sahityano Saṁkṣipta Itihāsa (in Gujarati), Bombay, 1933.
2. Kapadia, H.R.: Catalogue of Jain MSS. (See Cat. under abbreviations), Vol. XVII, Part II; Vol. XVIII, Part I.
3. Kapadia, H R: Śrī Yaśasvatsāgara ane Syādvādamuktavalī (in Gujarati) published in Śrī Jaina Satya Prakāśa, Vol. 3, No. 9, pp. 327-29.
4. Vādidevasūri: Pramāṇanayatattvālokālaṅkāraḥ with the commentary Ratnākarāvatārikā by Ratnaprabhācārya, ed. Paṇḍit Hargovinddās and Paṇḍit Becardās. Varanasi, Veer Saṁvat 2437.
5. Velankar, H.D.: Jinaratnakośa, Poona, 1944.
6. Yaśasvatsāgara: Śrī Jaina Syādvādamuktāvalī, ed. Muni Śrī Buddhisāgarjī Ahmedabad, V.S. 1965.
7. Yaśasvatsāgara: Jainī Saptapadārthī, ed. Muni Himāṁśuvijaya, Ujjain, 1934.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यशस्वत्सागरविरचिता

भावसप्ततिका

★

BHĀVASAPTATIKĀ

OF

ŚRĪ YAŚASVATSĀGARA

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

BHĀVASAPTATIKĀ

OF

ŚRĪ YAŚASVATSĀGARA

By

S. A. UPADHYAYA

INTRODUCTION

The text of *Bhāvasaptatikā* which is published here for the first time, is critically edited on the basis of the three manuscripts. The details of these three manuscripts are as under:

(*1*) *BORI:* This refers to the manuscript bearing No. 884/1891-95 belonging to the Government collections of Manuscripts deposited at the Bhandarkar Oriental Research Institute, Poona.

The manuscript consists of five folios, each of the size 10″×4¼″.

The paper of the manuscript is thin, country made, and yellowish grey. The edges of all the five folios in the manuscript are slightly worn out. The condition of the manuscript is good. The edges of the folios on left and right side are ruled by double red lines; and the borders of the text are marked by three red lines. The ruling is fairly uneven.

Pages 1*a*, 1*b*, 2*a*, 2*b*, 3*a*, 3*b*, 4*a* and 4*b* have 11 lines each; page 5*a* has 7 lines and page 5*b* is blank.

Kathavate, A.B. *(Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during the years 1891-95,* Bombay, 1901, p. 59) records "lines on each page 21". This, probably, is the error due to the printer's devil. Each line has 35-38 letters.

The text is written in Jaina Devanāgarī characters. The handwriting is bold, legible and uniform. The *bhale* symbol, the headings and the colophons of different topics, the numbers of the verses, the colophon at the end and the *daṇḍa* marks are written in red ink and the text is written in black ink.

Folio 1*a* begins with the *bhale* symbol and ends with षष्टयाभिहृतं (v. 8*c*), folio 1*b* ends with साद्यम् (v. 15*d*), folio 2*a* ends with मषादि (v. 23*a*); folio 2*b* ends with यावद्गता (v. 31*b*); folio 3*a* ends with यानि (v. 45*d*); folio 3*b* ends with षष्टः (v. 45*d*); folio 4*a* ends with ग्रहस्त्वागामि (v. 57*b*) and folio 4*b* ends with विशोपकाव्यम् (v. 67*d*).

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Three lines, which are difficult to decipher, are written in different ink, in the centre of the margin at the top on page 2*b*. They are, probably, in Gujarati language. At the end of the text ग. चिरविजयजी is written in different ink and probably by a different hand.

The colophon gives the date of writing the Mss. as V. S. Māgha, Śukla 6, 1751.

The scribe of this Mss. appears to be just ordinary and not too careful.

(2) LD 1: This refers to the manuscript bearing no. 5166 of The Puṇyavijayaji Collection at The Lālabhāī Dalapatabhāī Bhāratīya Saṁskṛti Vidyāmandira, Ahmedabad.

The manuscript consists of a single folio, of the size 10″×4¼″.

The paper of the manuscript is thin, country-made and slightly yellowish grey. The edges of the folio are worn out a little. The condition of the manuscript is fairly good. The borders of the text on the left and right side are marked by two vertical lines in black ink.

The folio has 25 lines on both the sides. Each line has 60-64 letters. Vss. 30-34 are written, in different ink and probably by a different hand, in the margin on the left hand and are continued in the margin at the bottom of the folio *1a*. At the end of this addition, some word which is difficult to decipher, is added.

The text is written in Jaina Devanāgarī characters. The handwriting is small, legible and uniform. The headings and the colophons of different topics and the numbers of the verses (with a few exceptions) are marked with saffron-coloured pigment. The *daṇḍa* marks are not written.

Folio 1*a* ends with the first letter of the v. 36.

The colophon gives the date of writing the Mss. as V.S. Māgha, Śukla 1762.

The scribe of this manuscript appears to be just an ordinary one.

(3) LD 2: This refers to the manuscript bearing no. 7373 of The Puṇyavijayaji collection at The Lālabhāī Dalapatabhāī Bhāratīya Saṁskṛti Vidyāmandira, Ahmedabad.

The manuscript consists of 3 folios, each of the size of 10″x4¼″.

The paper of the manuscript is thin, country-made and yellowish white. The edges of all the folios in the manuscript are slightly worn out. The border on the left side of the folio 3 is fairly damaged; consequently the table written in the margin on folio 3*b* is mutilated. The condition of the manuscript is good. The edges of the folios on the left and right borders are ruled by a single

For Private And Personal Use Only

red line; and the left and right borders of the text are marked with double red lines. The ruling is fairly uniform.

Folios 1*a*, 1*b*, 2*a*, 2*b* and 3*a* have 14 lines each; and folio 3*b* has 9 lines, followed by eleven tables put in a single rectangular marked with red lines. One more table is written in the margin on the left side. Each line has 42-44 letters.

The text is written in Jaina Devanāgarī characters. The handwriting is bold, legible and uniform. The headings and the colophons of different topics and the numbers of the verses are marked with light saffron-coloured pigment. The *daṇḍa* marks are not written.

Folio 1*a* begins with the *bhale* symbol and ends with क्रा° (v. 12c); folio 1*b* ends with पला° (v. 23*a*); folio 2*a* ends with ज्योतिर्विदो (v. 35*c*); folio 2*b* ends with राशीना° (v. 46*a*) and folio 3*a* ends with विशविंशां° (V. 63*b*).

The scribe of this manuscript appears to be an ordinary one.

The eleven tables given at the end of the text on folio 3*b* are as under:

लंकायां पलानि			अजमेर प.			सांगानेर प.		
मे.	२७८	मी	मे	२१९	मी	मे	२१८	मी
वृ.	२९९	कुं	वृ	२५२	कुं	वृ	२५१	कुं
मि.	३२३	म	मि	३०३	म	मि	३०३	म
क.	३२३	ध	क	३४३	ध	क	३४३	ध
सिं.	२९९	वृ	सिं	३४६	वृ	सिं	३४७	वृ
क.	२७८	तु	क	३३७	तु	क	३३८	तु
	०/०			५/५५			६/०	
	० ० ०			५७ ४७ २०			६०/४८/२०	

तोमानगरे प.			आगरायां प.			दिली नगरे		
मे	२२३	मी	मे	२१९	मी	मे	२१३	मी
वृ	२५५	कुं	वृ	२५२	कुं	वृ	१४७	कुं
मि	३०५	म	मि	३०४	म	मि	२७८	म
क	३४१	ध	क	३४३	ध	क	३४८	ध
सिं	३४३	वृ	सिं	३४६	वृ	सिं	३५१	वृ
क	३३३	तु	क	३३७	तु	क	३४३	तु
	५/३०			५/५५			६/२०	
	५५/४४/१८			५१/४७/२०			६५/५२/२५	

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only

उदयपुर नगरे			सोजितपलानि			लालपुरे प.		
मेष	२२५	मी	मेष	२२१	मी	मे	२०३	मी
वृष	२५६	कुं	वृष	२५३	कुं	वृ	२३९	कु
मि	३०५	म	मि	३०४	म	मि	२९८	म
कर्क	३४२	ध	कर्क	३४२	ध	क	३४८	ध
सिं	३४२	वृ	सिं	३४५	वृ	सि	३४९	वृ
क	३३१	तु	क	३३५	तु	क	३५३	तु
	५/२०			५/४५			७/३०	
	५३/४३/१८			५७/४७/१९			७५/६०/२५	

मसुदायां पला			योधपुरनगरे प		
मेष	२२१	मी	मेष	२२८	मी
वृष	२५३	कुं	वृष	२५९	कुं
मि	३०४	म	मि	३०७	म
क	३४२	ध	क	३३९	ध
सिं	३४५	वृ	सिं	३३९	वृ
क	३३५	तु	क	३२८	तु
	५/४५			५/३	
	५७/४७/१९			५०/४०/१९	

In the margin on the left hand, the following table is written.

	/५३/४२/१७
मे	२२५
वृ	२५७
मि	३०६
क	३४०
सि	३४१
क	३३१

The subject of *Bhāvasaptatikā,* comprising of 72 stanzas is Jyotiṣa and the topics dealt therein are: *divasalagna, ayanāṁśakaraṇa, rātrilagnasādhana, natonnatasādhana, daśamabhāvasādhana, viṁśopaka* etc. The brief treatment of the different topics indicate the work to be an elementary text-book of Jyotiṣa.

The date of the composition of the work as given in v. 71 is V.S. Kṛṣṇa, 5, 1740, Friday.

The title of the work is *Bhāvasaptatikā* (cf. v. 70). Kathavate, in his *Report on the Search for Sanskrit Manuscripts in the Bombay Presidency during the years 1891-95,* (Bombay, 1901, P. 59) and Aufrecht in his Catalogus Catalogorum records

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

the title as *Bhāvasaptaṭikā*. *Jinaratnakośa* gives the title as *Saptatikā*.

The stanzas are composed in the *anuṣṭubh* and the *indravrajā* metres.

The text, as indicated by the title, consists of seventy verses. The verse No. 71 gives the date of the composition of the work. Both BORI and LD2 refer to this work as consisting of seventy-two verses (*dvāsaptatikā*) in the colophon. The BORI numbers the last verse as 72 and the LD2 as 70. This, obviously, is quite strange. In the BORI No. 7 is repeated and Nos. 13 and 66 are omitted. In the LD2, as shown in the foot-note, stanzas 57 and 58 are combined into one stanza which is shown as No. 57 in the MSS. Thus if the error in numbering is rectified, all the three MSS. will have seventy-one verses only.

In the edited text, the insertion of the *avagraha* sign, the uniformity in marking the *daṇḍa*, etc. are observed to make the text readable. Emendations are suggested in the round brackets and additions in the rectangular brackets, at the respective places.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यशस्वत्सागरविरचिता

भावसप्ततिका

॥ ऐं नमः ॥[A]

अथ श्रीपतिपद्धत्यनुसारतो दिवसलग्नसाधनम् ।[B]

तात्कालिकः स्पष्टदिनाधिनाथोऽ–
यनांशयुक्तो दिवसस्य लग्ने ।
पात्यास्तदंशाः खगुणे ३०भ्य एव
भोग्यांशकास्ते प्रभवन्ति नूनम् ॥ १ ॥

अथायनांशकरणं यथा–[C]

शको विहीनः शरसिन्धुवेदैः ४४५
शेषाकृतोंऽशाः खलु षष्टिलभ्याः ।
शेषं कलास्ताः प्रतिमासमेकम्
पञ्चैव नूनं विकला भवन्ति ॥ २ ॥

लग्नं भवेत् यत् खलु सायनार्कम्
राशौ स्वदेशोदयि लग्नमेतत् ।
स्वदेशलग्नस्य पलैर्विनिघ्ना
भोग्यांशकास्ते सवितुस्त्रिधास्थाः ॥ ३ ॥

A : LD1 omits the expression. LD2 omits नमः

B : BORI, LD2 : श्रीपतिपद्धत्यसार०
LD1 : दिवालग्नसाधनमाह

1. c : BORI : खे गुणे. LD1 omits ३०
d : LD1 : भोग्यं
C : BORI omits अथ LD1 : आह for यथा

2. b : LD1 : शेपाकृतांसाः LD1 : षष्टि ६० लभ्याः LD2 : षष्टिलभ्यः
c : BORI : कलास्ता

3. a : LD 2 : सायनार्कं
b : LD 2 : स्वदशोदयि BORI लग्नमेतत
c : LD2 : त्रिधास्थाम्

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

षष्टया चटाप्योपरियोजितानि
तथाप्यधस्थाच्च ततो द्वितीये ।
षष्टया चटाप्योपरियोजितानि
स्थाने तृतीये सुधिया विधेयम् ॥ ४ ॥

स्थाने तृतीये खगुणै ३० विभक्तम्
लब्धं फलं यद्रविभोग्यसंज्ञम् ।
पलात्मकं तत्प्रवदन्ति विज्ञाः
शोध्यं निजीयेष्टघटीपलेभ्यः ॥ ५ ॥

निजेष्टघटयः खलु षष्टिनिघ्ना
अवस्थितैरेव पलैर्विमिश्राः ।
एभ्यो विशोध्यं रविभोग्यमेतत्
ततोऽवशिष्टं च यथास्थितं हि ॥ ६ ॥

यावन्ति लग्नस्य पलानि यानि
शुद्धयन्ति शोध्यानि ततोऽपि तानि ।
अनुक्रमेणेह तथाप्यनेन
लग्नानि शोध्यानि पुरःस्थितानि ॥ ७ ॥

त्रिंशद्भिरेवं निहतं च शेषम्
अशुद्धलग्नस्य पलैर्विभक्तम् ।
शेषं हि षष्टयाभिहतं त्वशुद्ध—
पलैर्विभक्तं पुनरेतदेव ॥ ८ ॥

---

4. *a* : LD1 : षष्ट्या ६०
b : BORI, LD2 omits च LD1 : तथाप्यस्ताच्च
c : LD1 : षष्ट्या ६०
5. *c* : BORI, LD2 : विज्ञा
d : LD2 : °पलेभ्य
6. *a* : BORI : खष्टिनिघ्ना
c : LD2 adds नीजीयेष्टघटीपलेभ्यः after विशोध्यं. Obviously this is repeated from v. 5*d* through scribe's inadvertence.
BORI : रविभोग्यमेत। ततो. It is clear that the *daṇḍa* mark showing the end of the line is misplaced.
7. *c* : LD2 : तथाप्यतेन
8. *a* : LD1 : त्रिंशद्भि ३० रेवं
c : LD1 : षष्ट्या ६० हतं
d : BORI : पलैविभवतं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग्राह्यं त्रिधास्थं फलमुक्तरीत्या
तस्योपरिष्टाद्विबुधैर्निवेश्यः ।
अशुद्धलग्नस्य च पूर्वराशि-
र्मेषादिकोऽयं किल वर्त्तमानः ॥ ९ ॥

अथायनांशै रहितं विधेयं
यदायनांशा न पतन्ति तेभ्यः ।
उत्तार्य राशिं खलु तैर्विहीनं
स्पष्टं तदा लग्नमुदाहरन्ति ॥ १० ॥

इति दिनजातलग्नसाधनम् ।[D]

अथ रात्रिलग्नसाधनम् ।[E]

रात्रौ यदा जन्म जनस्य यस्य
लग्ने तदानीं कथितो विशेषः ।
पूर्वं कृतः सायनसप्तसप्ति-
स्तत्रैव योज्यं किल राशिषट्कम् ॥ ११ ॥

भोग्यांशकाः पूर्ववदेव साध्या
गुण्याः पलैस्तूदयिलग्नसत्कैः ।
कार्यं पुरावत्किल सूर्यभोग्यं
हेयं तथा रात्रिघटीपलेभ्यः ॥ १२ ॥

तथैव लग्नस्य पलानि तानि
त्याज्यानि शेषं किल पूर्ववच्च ।

---

9. *b* : LD1 : निवेश्य
c : LD1 : पूर्वराशि
10. *a* : LD1 : अथायनांशैरहितं
b : LD1 : यदायनांस LD1 : तेभ्य
c : BORI, LD2 : उर्त्तार्य
d : LD1 : स्पष्टः
D : LD1 : दिवा for दिन
E : BORI, LD2 : रात्रिलग्नंसाधनम्; LD1 : रात्रिजातलग्नसाधनमाह
11. *b* : BORI : लग्नें
c : LD1 : सायनसप्तसप्तेः
12. *b* : LD1 : पलैस्तूदयिलग्नसत्कै
c : BORI : सूर्यभौग्यं
13. *b* : LD2 : पूर्ववच्चः

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अशुद्धलग्नस्य पलैर्विभक्तं
त्रिधा फलं ग्राह्यमतस्तथैव ॥ १३ ॥

अशुद्धपूर्वैरजपूर्वकैस्तै-
यु(र्यु)क्तं तथैवायनभागहीनम् ।
इत्युक्तरीत्या रजनीविलग्नं
कार्यं यथाशास्त्रमिदं प्रदिष्टम् ॥ १४ ॥

अथेष्टसमयो रविभोग्यतो हीनस्तदा किं कर्त्तव्यमिति विमृश्य तत्समाधानार्थं विशेषेण लग्नसाधनं यथा—[F]

यदिष्टकालो रविभोग्यतस्तु
हीनस्तदानीं कथितो विशेषः ।
तत्पूर्ववत्सायनसूर्यभोग्यात्
साध्यं पुरस्ताद्रविभोग्यमेतत् ॥ १५ ॥

कार्याणि नैजेष्टघटीपलानि
तेभ्यो न वा शुद्धयति सूर्यभोग्यम् ।
तदा निजेष्टस्य पलानि यानि
त्रिंशद्विनिघ्नानि तथैव तानि ॥ १६ ॥

लग्नं च यत्सायनसूर्यराशौ
तदायलग्नस्य पलैर्विभक्तम् ।
शेषं च षष्टयाभिहतं हितेन
त्रिस्थं फलं पूर्ववदेव कार्यम् ॥ १७ ॥

तदेव योज्यं किल सायनार्के
फलं समग्रं हितदंशकाद्यम् ।

F : BORI, LD2 : अथैष्टसमयो BORI : तत्सामाधानार्थं LD2 : लग्नं साधनं
LD1 : आह for यथा

15\. a : BORI : यदेष्टकालो LD2 : द्येष्टकालो
c : BORI : ०सूर्योभोग्यात्

16\. a : LD1 : नैजेष्टघटीपलेभ्य
c : BORI : पानि for यानि In the left-hand-margin the correction ता for पा is shown. LD1 : तानि
d : BORI : त्रिंशद्विनिघ्नानि

17\. b : LD2 : तदीयलग्नस्य
LD1 : तदाधलग्नस्य
c : LD1 : षष्ट्या६०भिहितं

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततोऽयनांशै रहितं तदेव
स्पष्टं पुनर्लग्नमुदाहरन्ति ॥ १८ ॥

इति लग्नसाधनम् ।

अथ दशमभावसाधनार्थं नतोन्नते नतोन्नतसाधनार्थं दिनरात्रिमाने तदर्थमाह—[G]

दिनस्य मानं यदि साधनीयं
स्थाप्यस्तदा स्पष्टदिनाधिराजः ।
तथायनांशैः सहितो विधेयो
भुजो विधेयः पुनरस्य तावत् ॥ १९ ॥

राशित्रयाभ्यन्तरगोभुजः स्यात्
षड्भ्यो विशुद्धस्त्र्यधिकः स एव ।
षड्भाधिकः षड्भविहीन एव
नवाधिको मण्डलतो विशोध्यः ॥ २० ॥

अथ चरखंड (खण्ड) कार्थमक्षप्रभानयनम् ।

मेषार्कतः प्रागयनांशकादिमे
दिने दिनेशस्य दिनार्द्धवर्त्तिनः ।
छायागभस्त्यङ्गुलमानशंकोः
साक्षप्रभा स्वेष्टपुरे निरुक्ता ॥ २१ ॥

स्थानत्रये सा पलभा निवेश्या
दिग्भिस्तथैकत्रपरत्र नागैः ।
अन्यत्र दिग्भिस्त्रिविभक्तमन्त्यं
भवन्ति नूनं चरप(ख)ण्डकानि ॥ २२ ॥

G : LD1 : तत्साधनार्थं for नतोन्नतसाधनार्थं
20. *a* : LD1 : ०गोभुज
b : LD2 : विद्धस्त्र्यधिकः
c : LD2 : षड्भविविहीन
d : LD1 : मण्डलतो १२ BORI : विशोध्य LD2 : विशुद्धः
21. *b* : LD2 : दिनेशास्य
c : LD2 : ०मीनशंकोः
22. *a* : LD1 : स्थाने त्रये
b : BORI : तथैकत्रयरत्र LD2 तथैकपरत्र
LD2 : नागै:LD1 : नागैः ८
c : BORI : दिग्भिस्त्रिविभक्तमत्यं
LD1 : दिग्भि१०स्त्रिविभक्तमन्त्यं .

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मेषादिकानां क्रमतः पलानि
लंकोदयान्यूनितयोजितानि ।
निजीयदेश्यानि पलानि तानि
भवन्ति मेषप्रमुखानि नूनम् ॥ २३ ॥

अथ प्रकृतम् ।

सत्येकराशौ गतखण्डकस्तु
राशिद्वये खण्डकयुग्ममुक्तम् ।
राशिप्रमाणोगतखण्डकः स्या-
दित्युक्तरीत्या स्वयमेवमूह्यम् ॥ २४ ॥

भोग्येन खण्डेन हृतास्तदंशाः
स्थानत्रयेते पृथगेव कार्याः ।
षष्ट्या चटाप्त्योपरिखत्रिलब्धं
चरप्रमाणं मुनयो वदन्ति ॥ २५ ॥

पलात्मकं तच्चरमेव षष्ट्या
भक्तं च नाड्यादिकमाहुरार्याः ।
स्थानद्वयेताः पृथगेव नूनं
तिथिप्रमाणा घटिका निवेश्याः ॥ २६ ॥

मेषादिषट्राशिगभानुभोगात्
स्यादुत्तरो गोल इति प्रसिद्धः ।
तुलादिषट्राशिगभानुभोगात्
स्याद्दक्षिणो गोल इतीह वृद्धाः ॥ २७ ॥

---

23. *a* : BORI : कमतः
d : LD1 : मेषप्रमुपानि
24. *c* : BORI : ०खण्डक
25. *c* : LD1 : चटाप्त्योपरिपत्रिलब्धं Figure 30 corresponding to पत्रि is added in the margin on the right side. LD2 : चटाप्त्यौपरिखत्रिलब्धं
b : LD1 : कार्या
26. *a* : LD1 : षष्ट्या१०
c : LD2 : स्थानद्वयेता
d : LD1 : निवेश्या
27. *c* : LD1 : तुलादिषड्राशि०
d : LD2 : इति ह LD2 : वृद्धा

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चरं विहीनं तिथिनाडिकाभ्यस्
तत्सोम्यगोले कथितं दिनार्धम् ।
चरं च युक्तं तिथिनाडिकासु
तद्याम्यगोले कथितं निशार्धम् ॥ २८ ॥

द्विघ्नं तदेतत् निजमानमाहुर्
दिनस्य रात्रेरपि मानमुक्तम् ।
पूर्वापराभ्यां च नतोन्नताभ्यां
साध्यं च मध्यं हि तदर्धमेतत् ॥ २९ ॥

अथ नतोन्नतसाधनमाह ।

नतोन्नते प्रागपरप्रभेदात्
सूर्यस्य बिंबेन कृतो हि भेदः ।
न.तं द्विधावासररात्रिजार्द्धं
जातं निजेष्टाद् गतशेषजातुम् ॥ ३० ॥

यथा—

सूर्योदयाद्या घटिका दिनार्द्धं
यावद्गतास्ता नियतं दिनार्द्धात् ।
पात्यास्तदानीं हि नतंत भवेत (त्तु)
प्राच्यां मतं तत्समुदाहरन्ति ॥ ३१ ॥

दिनस्य शेषं नियतं दिनार्द्धात्
पात्यं नतं पश्चिमनतस्तदेव ।
मध्याह्नकालेप्यथ चार्धरात्रौ
स्मृतो नताभाव इतीह वृद्धाः ॥ ३२ ॥

---

28. *b* : LD2 : ततसोम्यगोले
c : LD2 : च्रर
29. *a* : LD2 : तदेत्त
BORI : निजपानमाहु LD2 : निजमानमाहु
b : LDI : मानयुक्तं
d : LD2 : मध्य
30. *a* : LD1, LD2 : प्रभेदा
d : LD1 : नियेष्टाद्गतशेपजातं LD2 : निजेष्टाकनशेषजात्
31. *b* : BORI, LD2 : नियंतं
c : LDI : पात्यास्तदंशा
LD2 : दिननं for हि नतं; भवेत्
32. *b* : BOR1 : पश्चिमनस्तदेव
c : BOR1 : मध्याह्नकालेपिमथ
d : LD1 : वृद्धा

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रात्रेर्गतं वापि दिनार्द्धयुक्तं
यावन्निशार्द्धं हि नतं प्रतीच्याम् ।
शेषं च रात्रेर्दिवसार्द्धयुक्तं
प्राच्यां नतं तावदुदाहरन्ति ॥ ३३ ॥

त्रिंशच्च्युतं तन्नतमुन्नते स्यात्
ततोऽन्यथाप्रागपरप्रभेदात् ।
इत्युक्तरीत्या विबुधैर्विधेये
नतोन्नते द्वे भवतस्त्विदानीम् ॥ ३४ ॥

इति नतोन्नतसाधनम् ।[H]

अथ नताभावे दशमसाधनम् ।[I]

सूर्योदये सूर्य एव लग्नं ज्योतिर्विदो विदुः ।
मध्याह्नेऽपि नताभावे स एव दशमं मतम् ॥ ३५ ॥

एवं यत्रापि दशमं मध्यमध्यं प्रतिष्टि(ष्ठि)तम् ।
ज्ञेयं सुधिया स्वधिया नताभावेऽपि नित्यशः ॥ ३६ ॥

(अ)थ पूर्वनते दशमलग्नसाधनं यथा—[J]

लंकोदयैः पूर्वनते विलोमं
क्न(ऋ)णाख्यलग्नं प्रवदन्ति विज्ञाः ।
स पूर्ववत्सायनसूर्य एव
तद्भुक्तभागा नियतं त एव ॥ ३७ ॥

---

33. *a* : LD2 : रात्रौर्गतं
34. *b* : BORI : मागपरप्रभेदात LD2 : प्रगपरप्रभेदात्
a : LD2 : तन्नतमुन्नतं
c : LD1 : विबुधीविधेया
d : LD1 : नतोन्नतो LD1 : भवतस्तदानी
H: LD1 omits this line. LD2 : न्नतोन्नतसाधनं
I : LD1 : नताभावदशमभावसाधनं
35. *a* : LD2 : लग्ने LD2 : ज्योतिर्विदां
d : BORI : एवं
36. *ab*: LD2 : मध्यंमध्यं
c : LD1 : सुधीया स्वधीया
J : LD1 omits यथा
37. *a* : LD1 : लंकोदयि LD1 : पूर्वनता LD2 : विलोम
c : LD1 : पूर्वत्
d : LD2 : तद्भुक्तभागा

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लंकोदयैर्लग्नपलैर्विनिघ्ना—
त्रिंशद्विभक्तं ह्युपरिस्थितं यत् ।
तत्सूर्यभुक्तं भवतीह हेयं
नतस्य पौर्वस्य घटीपलेभ्यः ॥ ३८ ॥

ततो विशिष्टं हि पलात्मकं च
तेभ्यो विशोध्यानि पलानि तानि ।
तत्पृष्टलग्नस्य पलानि यानि
व्यतिक्रमेणापि च शोधितानि ॥ ३९ ॥

यावन्ति शुद्धयन्ति च पूर्ववत्तु
शोध्यानि शेषं च खरामनिघ्नम् ।
अशुद्धलग्नस्य पलैर्विभक्तं
फलं त्वशुद्धादिमराशियुक्तम् ॥ ४० ॥

तथायनांशै रहितं विलग्नं
मध्यं विलोमं मुनिभिर्निरुक्तम् ।

इति पूर्वनते दशमभावसाधनम् ।

अथ पश्चिमनते दशमभावसाधनं यथा—[K]

प्रत्यङ् नतं चेष्टमिव प्रकल्प्यं
लंकोदयैर्लग्नवदेव साध्यम् ॥ ४१ ॥

इति पश्चिमनते दशमभावसाधनम् ।[L]

---

38. *a* : LD1 : लंकोदयि
b : LD1 : त्रिंश३०द्विभक्तं LD2 : ह्यपरिस्थितं
c : LD1 : हेय
d : LD1 : पूर्वस्य LD2 : घटीपलेभ्य
39. *a* : LD2 : वशिष्टं
40. *a* : BORI : पूववत्तु *ab* : BORI : पूववत्तुशे ॥ ध्यानि
b : LD1 : खराम३०निघ्नम्
c : BORI : अशुलग्नस्य
41. *a* : BORI : तथायनांशै
b : BORI : मुनिभिर्निरुक्त
K: LD2 omits यथा
c : BORI : प्रकल्प्य
L : LD1 omits the line.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथोऽन्नते दशमभावसाधनं यथा—

इष्टं प्रकल्प्योऽन्नतमेव तावत्
षड्राशियुक्ते किल सायनेऽर्के।
लंकोदयैर्लग्नवदेव साध्यम्
भवेत्तदानीं दशमं विलग्नम् ॥ ४२ ॥

इत्युन्नते दशमभावसाधनम् ।[M]

अथ नतं विनैव दशमभावसाधनम् ।

नतं विनैव दशमं विलग्नम्
प्रसाध्यते वापि मतान्तरेण ।
लग्नं प्रकल्प्यैव रविं ततोऽपि
चरं समानीय निशार्द्धमानम् ॥ ४३ ॥

निशार्द्धमानेऽष्टमिव प्रकल्प्य
लग्नं प्रकल्प्यैव रविं पुरस्तात् ।
लंकोदयैर्लग्नवदेव साध्यं
भवेच्चतुर्थं दशमं सषड्भम् ॥ ४४ ॥

इति दशमभावसाधनम् ।[N]

अथान्ये भावा अन्ये संधयस्तत्साधनं यथा—[O]

लग्नं सषड्भं हि कलत्रभावः
मध्यं सषड्भं च चतुर्थभावः ।
लग्नं चतुर्थात् किल शोधनीयं
शेषस्य कार्यस्तु लवोऽपि षष्टः ॥ ४५ ॥

---

42. *a* : LD1 : इष्टः
b : LD1 : षड्राशियुक्ते LD2 : सायनार्के
M: BORI : दशमसाधनम्
44. *c* : LD1 : लंकोदायैर्लग्नवदेव LD2 : लंकोदर्लग्नवदेव
N : BORI, LD2 : दशमसाधनं
O : LD1 omits अन्ये after भावाः LD2 : भावो
LD1 : संधयश्च
45. *b* : LD1 : सषड्भंहि
d : LD2 : षष्ट

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

राशीनामंशकाः कार्यास्तलस्थांशैर्विमिश्रिताः ।
एषां षष्ठो विभागस्तु जायतेंऽशादिकः स्फुटः ॥ ४६ ॥

शेषं षष्टिहतं कृत्वा तलस्थांकैर्विमिश्रितम् ।
षड्भिर्भागः पुनर्देयः शेषं कार्यं तथैव च ॥ ४७ ॥

एवं षडंशकोऽशादि रूपाबुद्धो द्वितीयकः ।
लग्ने प्रथमको योज्यः पुनस्तुर्ये द्वितीयकः ॥ ४८ ॥

आद्यः षडंशको लग्ने युक्तः संधिर्द्वितीयकः ।
सोऽपि संधौ पुनः क्षिप्तस्तदा भावो द्वितीयकः ॥ ४९ ॥

भावे द्वितीयके क्षिप्तः संधिर्द्वितीयकस्य च ।
तत्र संधौ पुनः क्षिप्ते भवेद्भावस्तृतीयकः ॥ ५० ॥

भावे तृतीयके क्षिप्तः संधिस्तृतीयकस्य च ।
तत्र संधौ पुनः क्षिप्ते भवेद्भावश्चतुर्थकः ॥ ५१ ॥

पुनर्द्वितीयकस्तुर्ये भावे संध्यादितः क्रमात् ।
सर्वे भावाः संधयः स्युरेकवेलमनुक्रमात् ॥ ५२ ॥

---

46. *a* : BORI : राशीनां मंशकाः LD1 : राशीनामंशका
LD2 : राशीनमंशकाः
b : LD1 : तलस्थांशैविमिश्रताः
c : LD1 : षष्टो६
d : LD1 : जायंतेशादिकस्फुटः
47. *b* : LD1 : तलस्वंविमिश्रितं
c : LD1 : षष्टि६०र्भाग
48. *a* : LD2 : षडंशकोशादि
b : LD2 : स्तुपाबुद्धो LD1 : द्वितीयगः
d : LD1 : द्वितीयक
49. *a* : LD1 : आद्य
b : LD1 : संधीर्द्वैतीयक
ab : BORI records *daṇḍa* after युक्तः
cd : LD2 : क्षिप्तःस्तदा
50. *a* : LD2 : द्वितीयेंके
b : LD1, LD2 : संधिद्वितीयकस्य
c : LD2 : सिंधौ LD1 : क्षिप्तौ BORI, LD2 : क्षिप्तो
d : LD1 : तृतीयक
51. *a* : BORI : तृतीके LD2 : क्षिप्ताः
52. *a* : LD2 : पुनद्वितीयकस्तूर्ये
b : LD2 : संध्यादित
ab : BORI records *daṇḍa* after संध्यादितः
d : BORI : स्युरेकचेलमनुक्रमात

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं सिद्धे भावचक्रे ग्रहाणां चालनक्रिया ।
भावलग्ने भावफलं ज्ञेयं गणितकोविदैः ॥ ५३ ॥

पूर्वसन्धि समुल्लंघ्य स्वं भावं याति यो ग्रहः ।
आरोहसंज्ञको भाव[:] फलं यच्छति नैजकम् ॥ ५४ ॥

यदा ग्रहः स्वभावांशतुल्यः पूर्णफलप्रदः ।
स्वकीयभावजं पूर्णं फलं यच्छति तत्व(त्त्व)तः ॥ ५५ ॥

पूर्वसंधेर्न्यूनतरो ग्रहाधीशो भवेद्यदि ।
गतभावगतो ज्ञेयः ग्रहो दत्ते हि तत्फलम् ॥ ५६ ॥

आगामि संधेरधिको ग्रहस्त्वागामि भावगः ।
आगामिभावगं दत्ते फलमेवंविधं स्मृतम् ॥ ५७ ॥

यदा ग्रहः संधिसमानगानो
निरन्तरं स्यादफलो ग्रहेन्द्रः ।
कस्यापि भावस्य फलं न दत्ते
नागामिनो नैव गतस्य नूनम् ॥ ५८ ॥

आरोहसंज्ञकस्त्वादौ धा(चा)न्तेऽसावबरोहकः ।
स्वदशायां फलं दत्ते चयापचयसंज्ञकम् ॥ ५९ ॥

ग्रहः पूर्णफलो नित्यमफलो न कदाचन ।
फलं वाच्यं भाववशात् ग्रहस्यैवं प्ररूपितम् ॥ ६० ॥

---

53. *d*: LD2 : गणिकोविदै
54. *a*: BORI : पूर्वं सन्धिं LD1, LD2 : पूर्वसन्धि
b: BORI : स्वभावे
d: LD1 : नैजिकं
55. *ab*: LD1 : स्वभावांशतुल्य
d: LD2 : यच्छंति
56. *b*: BORI : भवेय्यदि
d: LD1 : ह
57. *a*: LD1 : संधिरधिको
bcd: LD2 reads ग्रहेन्द्रकस्यापि भावस्य फलं न त्ते नागामिनौ नैव गतस्य नूनम् ॥ ५७ which corresponds to v.58 *bcd*. An obvious mistake of the scribe.
58. *abcd*: LD2 omits यदा ग्रह... स्यादफलो
Also read foot-note no. 57*bcd*.
59. *b*: LD2 : घांतेसावरोहकः
60. *ab*: LD2 : नित्य मफलो
c: LD1 : भाववशा

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

येनापि भावेन खगस्य यस्य
स्वल्पान्तरं तस्य फलं ददाति ।
भावद्वयेनापि समो(मा)न्तरेण
कस्यापि भावस्य फलं न दत्ते ॥ ६१ ॥

यस्य यस्यापि भावस्य विरामसमयस्तदा ।
फलस्यापि तदा नाशो ग्रहस्य परिकीर्तितः ॥ ६२ ॥

अथ आरोहावरोहार्थं विश्वाप्रतिकरणम् ।[P]

भावेन तुल्यांशक एव खेटो
दत्ते फलं विंशविंशोपकास्तु ।
भावेन हीनांशक एव खेट-
स्त्वरोहसंज्ञं च फलं ददाति ॥ ६३ ॥

भावाद्ग्रहेद्रो(न्द्रो)प्यधिको यदानीं
फलं प्रदत्ते त्ववरोहसंज्ञम् ।
भावेन हीनांशक एव खेटे
खेटाद्यसंध्योश्च यदन्तरं स्यात् ॥ ६४ ॥

भावाधिके वापि खगेऽग्र्यसंधि-
ग्र(ग्रं)हेन्द्रयोर्वापि यदन्तरं तु ।
ग्रहेशसंध्यन्तरमेव भाज्यं
यद्भाजकं स्यात्किल भावसंध्योः ॥ ६५ ॥

अथान्तरे षष्टिसवर्णिते चे[त्]
वारद्वयं ते विकलात्मकेऽस्तः ।
भाज्यादवाप्तं खलु भाजकेन
फलं त्रिभक्तं च वि(विं)शोपकाख्यम् ॥ ६६ ॥

---

61. *b* : BORI : स्वंल्पान्तरं
62. *b* : LD2 : विरामसमये
    d : LD1 : परिकीर्तितं
    P : *LD1* : अरोहावरोहार्थं
63. *b* : BORI, LD1 : विंशविंशोपकाः
64. *d* : LD1 : खेटाद्यसंध्याश्च
    c : LD2 : खेट
65. *d* : BORI omits स्यात्किल; LD2 : यद्भाजकं भाक्चैव तु संध्यो.
66. *a* : BORI, LD2 : चे for चेत् LD1 : च for चेत्
    c : LD1 : भाज्यादि वाप्तं
    d : BORI : विशोपकाप्यम् LD1 : विशोपकारव्यम्

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथा यथा भावमभिप्रयाति
संधिं समुल्लंघ्य खगाधिराजः ।
तत्रैव भावे हि फलप्रवृत्तिं
तदा ग्रहाणां विबुधा वदन्ति ॥ ६७ ॥

उल्लंघ्य भावं निजकं स्वसंधिं
यथा(दा) ग्रहो याति फलस्य तस्य ।
ह्रासो भवेत्संधिसमानभागे
ग्रहे फलं नैव वदन्ति विज्ञाः ॥ ६८ ॥

भावसप्ततिका चैषा यशस्वत्सागरोदिता ।
तां विलोक्य सदा कार्यं भावचक्रमिदं स्फुटम् ॥ ६९ ॥

भावचक्रे भावलग्नं तत्रापि ग्रहसंभवम् ।
फलं विशेषतो ज्ञेयं तत्रस्थैरेव खेचरैः ॥ ७० ॥

इति भावचक्रम् ।

संवत्सरे विक्रमतो भूवेद–
मुनींदुसंख्ये बहुलेषपक्षे ।
वृषे विधौ पंचमिकांसिताह्नि
विचारसत्सागरवाचनार्थम् ॥ ७१ ॥

इति श्रीभावसप्ततिका समाप्ता ।[Q]

---

68. *a* : LD1, LD2 : स्वसंधि
c : LD1 adds भावविरामकाले after भवेत्
d : LD1 reads नै for नैव
LD2 : विज्ञा

69. *d* : BORI, LD2 : भावचक्रंमिदं

70. *d* : LD1 : खेचरं

71. *b* : LD1 adds १७४० after मुनींदु
Q. BORI : इति श्रीभावचक्रसाधनार्थं द्वासप्ततिका ॥श्री॥ संवत् १७९१ वर्षे माह सुदि ९ दिने लीषतं मथेन चुतरारूपनगरमध्ये । वाच्यमान चीरं जीव्यात् ॥ श्री ग. थिरविजयजी
LD 1 : इति श्री भावसप्ततिका समाप्ता सं: १७६२ मा. सु. ७
LD 2 : इति श्रीभावचक्रसाधनार्थं द्वादशप्तिका पं. जसवंतसागरेणविहितामिदम्
Also read Introduction.

For Private And Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private And Personal Use Only